

UNIWERSYTET GDAŃSKI

SYMPOZJUM GEOGRAFICZNE

**„Współczesne zagadnienia, problemy i wyzwania
w badaniach geograficznych”**

Gdańsk, 23-24.03.2012

ABSTRAKTY UCZESTNIKÓW

Retail developments and cross-border shopping

Bar – Kolelis Delia, Dopierala Łukasz

Shopping, evolved from a simple sell-buy activity, into a leisure one, becoming a regular pleasant manner for many people to spend the free time. The increase of mobility, lead towards the increase of shopping in places far away from home, which ones they became more cheap, they also became more popular. Nowadays many shoppers choose to travel in order to complete their shopping activity, being interested in finding new products at prices that are more attractive.

Cross-border shopping is a unique type of shopping tourism, consisting in people travelling beyond the boundaries of their own country, with the precise purpose of acquiring goods for personal use, on the other side of the border. Many travellers combine shopping with entertainment, in this way cross-border shopping tourism became popular. Cross-border shopping tourism can be describe as an activity that starts with a trip that involves a border cross activity, finishes with an entertainment shopping activity.

Shopping malls are fast developing in Eastern Europe, as a sign of novelty and capitalism, replacing successfully the old, basic retails structures. The new developments conquer the market using a formula of diversify retail offer, combined with entertainment activities and attractions. With shops offering a vast range of goods, from groceries and food to clothes and jewelleryes, shopping malls equip with restaurants, cafeterias, playgrounds and cinema, encourage shoppers to spend the whole day inside their premises.

Sensing the cross-border shopper's potential, retail developers started to pay attention to cross-border regions and began focusing their projects in these areas. Strategically located, the developments, that arose in the cross-border regions are planned and build, in order to satisfy the local, as well as foreign shoppers' needs. This situation led towards the increase of cross-border contacts and commercial exchanges, from which the regions' economic status benefited.

Powiązania przestrzenne małych miast w Łódzkim Obszarze Metropolitalnym

Bartosiewicz Bartosz, Borowska Marta

Powiązania małego miasta z obszarem metropolitalnym, mają wieloraki charakter, zaś ich siła jest wypadkową odległości między nimi oraz ich wielkości. Geograficzna bliskość skutkuje relacjami o charakterze administracyjnym – miasta leżące w niewielkiej odległości często wchodzą w skład jednego powiatu. Poza kwestiami związanymi z funkcjonowaniem samorządu terytorialnego oraz różnorodnych organów rządowych, na szczególną uwagę zasługują powiązania wynikające z przemieszczeń osób. Na pierwszy plan wysuwają się w tym przypadku dojazdy do miejsc pracy, szkół – w szczególności do placówek średniego i wyższego szczebla, oraz do szerokiej gamy obiektów handlowo-usługowych. Są to jedne z najciekawszych z geograficznego punktu widzenia i jednocześnie najtrudniejsze do zbadania relacje zachodzące w przestrzeni. W Polsce nie prowadzi się systematycznych i kompleksowych badań tego rodzaju i jedyną metodą poznania zachodzących zależności pozostają badania bezpośrednie.

Podjęwając się problematyki związanej z powiązaniem małych miast ŁOM, za główny cel referatu autorzy przyjmują określenie wielkości, rodzaju oraz kierunków powiązań małych miast Łódzkiego Obszaru Metropolitalnego, ze szczególnym uwzględnieniem powiązań o charakterze wewnątrz-metropolitalnym oraz wskazanie czynników determinujących zróżnicowanie tego zjawiska.

Spośród 12 małych miast położonych w granicach ŁOM bądź w jego najbliższym otoczeniu analizie poddano pięć ośrodków: Aleksandrów Łódzki, Łęczyca, Głowno, Brzeziny oraz Rzgów. Dobór próby, według przyjętego założenia, pozwala na analizę małych miast o różnym potencjale demograficznych, położonych w różnych miejscach obszaru metropolitalnego i jednocześnie w różnej odległości od miasta centralnego, czyli Łodzi.

Identyfikacji powiązań dokonano na podstawie bezpośrednich badań kwestionariuszowych przeprowadzonych w 2010 r. (dla czterech miast) oraz 2011 r. (dla jednego miasta). W przypadku części ankiety dotyczącej dojazdów do pracy i placówek szkolnych była ona skierowana do całego gospodarstwa domowego (respondent był poproszony o udzielenie informacji nt. wszystkich członków rodziny), a w części dotyczącej dojazdów do usług, dotyczyła bezpośrednio respondenta. Badania przeprowadzono łącznie w 2100 gospodarstwach domowych. Badaniem objęto ponad 8 tys. mieszkańców analizowanych małych miast. Ze względu na sposób doboru i wielkość próby badawczej uzyskane wyniki potraktowano jako adekwatne dla zbiorowości generalnej.

Kolejowy transport pasażerski w Krajach Bałtyckich

Bocheński Tadeusz

Transport kolejowy jest priorytetem w polityce transportowej UE, dlatego też interesujący jest rozwój tego rodzaju transportu w krajach bałtyckich (Litwie, Łotwie i Estonii), które przed 1991 r. należały do ZSRR, a obecnie od 2003 r. są członkami UE.

Linie kolejowe na omawianym obszarze mają rosyjski rozstaw toru 1520 mm, a ich długość wynosi łącznie 5,1 tys. km. Jedyne normalnotorowy (1435 mm) odcinek linii kolejowej łączący badane kraje z siecią kolejową reszty Unii Europejskiej znajduje się na Litwie od granicy z Polską do stacji Szostakowo [Šeštokai] i liczy 21,8 km długości. Do 2015 r. Planowane jest jego przedłużenie do Kowna [Kaunas] w ramach projektu Rail Baltica.

Procesy restrukturyzacji kolei po transformacji ustrojowej i odzyskaniu niepodległości w 1991 r. potoczyły się we wszystkich trzech krajach nieco inaczej i miały one duży wpływ na regres przewozów pasażerskich.

Przewoźnicy kolejowi we wszystkich trzech krajach, w latach 2010-2011 uruchamiali dziennie łącznie 248 pociągów w ruchu krajowym i 22 w ruchu międzynarodowym, a przewozy pasażerskie w badanych krajach w 2010 r. wyniosły łącznie 64,5 mln pasażerów. Wielkość kolejowych przewozów pasażerskich w Krajach Bałtyckich w latach 2000-2010 wahała się między 60-80 mln pasażerów rocznie, z maksimum w 2007 r.

Pomimo niewielkiej odległości od siebie oraz dużych potencjalnych powiązań społeczno-ekonomicznych między badanymi krajami, brak jest regularnych bezpośrednich połączeń kolejowych między stolicami tych krajów. Podróż koleją między badanymi krajami z uwagi na niezintegrowany rozkład jazdy pociągów oraz niewielką liczbę pociągów jest bardzo uciążliwa

Sieć połączeń kolejowych i przewozy pasażerskie zostały ograniczone i skoncentrowane na Litwie w korytarzu od granicy z Obwodem Kaliningradzkim przez Kowno i Wilno do granicy z Białorusią, zaś na Łotwie w obszarze aglomeracji Ryskiej, a w Estonii wokół Tallina. natomiast reszta obszaru charakteryzuje się niewielką liczbą pociągów pasażerskich. Najslabiej kolej pasażerska funkcjonuje w Estonii, gdzie uruchamianych jest jedynie 54 pary pociągów dziennie, a przewozy nie przekraczały 5 mln pasażerów.

Analizując dostęp do sieci kolejowej z regularnym ruchem pasażerskim na Litwie z 15 miast liczących ponad 25 tys. mieszkańców w 2011 r. 5 nie miało dostępu do sieci kolejowej z regularnym ruchem pasażerskim zaś na Łotwie 9 z 10 miast liczących powyżej 25 tys. mieszkańców miało w 2011 r. dostęp do linii kolejowych z ruchem pasażerskim. Największym miastem pozbawionym tego dostępu na Litwie była Olita [Alytus] (68,3 tys.), zaś na Łotwie Windawa [Ventspils] (44 tys.). Natomiast w Estonii wszystkie większe miasta miały dostęp do połączeń pasażerskich jednak poza obszarem aglomeracji stołecznej ograniczał się on do 1-4 połączeń dziennie.

Na Litwie obszarem charakteryzującym się brakiem dostępu do regularnych połączeń kolejowych jest położony w zachodniej części kraju przy granicy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej okręg tauroski [Tauragės apskritis] liczący 109,7 tys. mieszkańców. Natomiast na Łotwie obszary pozbawionymi całkowicie lub ze znikomym dostępem do połączeń pasażerskich położone są: w zachodniej części kraju między granicą z Litwą, a wybrzeżem na zachód od Tukums i Jeļgawy; w południowej części kraju przy granicy z Litwą oraz w północno-zachodniej części kraju przy granicy z Estonią i w pasie nadmorskim.

Spadek znaczenia kolei po transformacji ustrojowej oraz procesy restrukturyzacyjne w sektorze rynku kolejowego w badanych krajach są podobne do procesów zachodzących w Polsce. Jednak z uwagi na dużo większy potencjał ludnościowy oraz związaną z nim znacznie większą gęstość zaludnienia w Polsce większe porównania są niewskazane. Ponadto gęstość sieci kolejowej w Polsce jest dwa razy większa niż w omawianych krajach Bałtyckich.

Zróźnicowanie czasowe i przestrzenne ewapotranspiracji wskaźnikowej wzdłuż polskiego wybrzeża – zastosowanie metody FAO Penmana-Monteitha.

Bogawski Paweł

W pracy przedstawiono zróźnicowanie przestrzenne i czasowe ewapotranspiracji wskaźnikowej w półroczu ciepłym (IV-IX) na obszarze przyległym do polskiego wybrzeża Morza Bałtyckiego. Do analizy wybrane zostały cztery stacje meteorologiczne, reprezentujące różne części wybrzeża: Świnoujście, Kołobrzeg, Łeba oraz Elbląg. Jako ramy czasowe badań przyjęto lata 1991-2010. Zastosowano metodę Penmana-Monteitha, która jest rekomendowana przez FAO i uznawana za standardową na świecie. Jej podstawowa procedura pozwala na obliczenie ewapotranspiracji dla ściśle określonych warunków referencyjnych, które w przybliżeniu odpowiadają warunkom panującym w ogródku meteorologicznym. Jednym z trudno dostępnych danych w tej metodzie jest promieniowanie słoneczne padające. Skorzystano przy tym z możliwości szacowania promieniowania na podstawie dobowej amplitudy temperatur, za pomocą wzoru Hargreavesa. Określono przebieg sum rocznych ewapotranspiracji, a także roczny reżim sum miesięcznych w wieloleciu. Wskazano także odchylenia sum ewapotranspiracji od średnich w badanych dwóch dekadach. Obliczono poszczególne percentyle (50, 80, 90, 95, 99) dobowych wartości ewapotranspiracji na podstawie danych dla każdej ze stacji oraz dla wszystkich stacji łącznie. Jako wartości ekstremalne przyjęto sumy dobowe ewapotranspiracji wyższe od 90 percentyla wszystkich danych. W celu wskazania wśród nich najwyższych wartości wykorzystano dodatkowo 95 i 99 percentyl. Zbadana została także zmienność liczby ciągłych okresów (przynajmniej dwa dni) z bardzo wysoką ewapotranspiracją.

Najwyższa średnia wieloletnia suma ewapotranspiracji charakteryzowała Elbląg i wyniosła 575,1 mm, natomiast najniższa – Łebę (488,2 mm). W każdym miesiącu półroczu ciepłego najwyższe wartości występowały w Elblągu, a najniższe w Łebie. Jedynie we wrześniu najniższa była ewapotranspiracja w Kołobrzegu. Wśród analizowanych danych wyraźny jest istotny trend rosnący (test $t = 3,53$, $p > 0,01$) sum rocznych ewapotranspiracji w Świnoujściu. Na pozostałych stacjach trend ten nie jest istotny. W poszczególnych miesiącach istotny trend rosnący zaznaczał się również tylko w Świnoujściu i dotyczył kwietnia oraz września. Wysokie wartości ewapotranspiracji układały się nieco inaczej na poszczególnych stacjach – 95 percentyl wynosił 4,4 mm w Łebie, 4,6 mm w Kołobrzegu, 4,7 mm w Świnoujściu, a 5,3 mm w Elblągu. Podobne zróźnicowanie wystąpiło w przypadku 99 percentyla. W Łebie i Elblągu było najwięcej okresów (44) w ciągu których ewapotranspiracja utrzymywała się na bardzo wysokim poziomie (powyżej wartości 95 percentyla dla danej stacji) przez co najmniej dwa dni. Wyraźnie mniej było takich okresów w Świnoujściu i Kołobrzegu (odpowiednio 35 i 30). Najdłuższy okres bardzo wysokiej ewapotranspiracji wystąpił w Elblągu na przełomie lipca i sierpnia 1994 roku i trwał 10 kolejnych dni.

Wartości ewapotranspiracji wskaźnikowej wykazują generalnie spadek ku wschodowi. Jedynie Elbląg odbiega od tej prawidłowości. Zarazem na wschodzie wyższa niż w zachodniej części polskiego wybrzeża jest liczba okresów kolejnych dni z wysoką ewapotranspiracją.

Nowe Centrum Łodzi jako element kształtujący współczesną przestrzeń miasta

Borowska Marta, Drzewiecki Piotr

Celem pracy jest analiza strefy Nowego Centrum Łodzi oraz jej roli w kształtowaniu współczesnej przestrzeni miasta. Najpełniejszą analizę dotychczasowych koncepcji przestrzeni przyjmowanych w geografii człowieka w ostatnich latach przedstawił A. Lisowski (2003). W swoim dziele cytuje on Nigela Thrifta (1998), który pisze, że „przestrzeń ma charakter zbioru wzajemnie przenikających się podprzestrzeni”. Uznając ten pogląd za uprawniony do postrzegania przestrzeni przez geografów S. Liszewski (1997, 2001) wydzielił przestrzeń miejską jako jedną z podprzestrzeni (przestrzeń cząstkową), definiując ją jako „typ podprzestrzeni geograficznej odznaczający się specyficzną organizacją i fizjonomią oraz statusem prawnym”. W innym miejscu cytowanych prac autor ten, opierając się na definicji K. Dziewońskiego (1956) dotyczącej miasta, za przestrzeń miejską uznaje taką „podprzestrzeń, która powstała w procesie rozwoju historycznego i odróżnia się specyficzną organizacją, będącą wynikiem działalności określonej społeczności lokalnej (społeczności miejskiej)”.

Uwzględniając definicje pojęcia „nowy” w języku polskim oraz dotychczasowy dorobek naukowy w tym zakresie, poprzez określenie „nowe” rozumiemy: „na nowo zorganizowany fragment przestrzeni miejskiej, który powstanie i będzie się wyraźnie odróżniał w otoczeniu pełnioną funkcją i fizjonomią” (Liszewski 2006). Za centrum miasta uznano ośrodek usługowy, posiadający najwyższą rangę w danym systemie osadniczym, którego położenie nie musi odpowiadać środkowi jednostki osadniczej, związane jednak powinno być z jej głównym węzłem komunikacyjnym (Nowakowski 1990).

Łódź uzyskała prawa miejskie z początkiem XV w., jednak jej rozwój nastąpił dopiero w XIX w. i związany był z rozwojem przemysłu włókienniczego. Można zatem stwierdzić, że okres Łodzi rolniczej, czyli od momentu jej powstania aż po 1820 r., to czas wegetacji małego miasteczka, w którym podstawowym źródłem utrzymania jego mieszkańców było rolnictwo (Koter 1970). W związku z gwałtownym rozwojem miasta, zaczął kształtować się jej układ urbanistyczny. Przez lata ulegał on przemianom, któremu towarzyszyło także przemieszczanie się centrum. W związku z tym Łódź nie posiada jednego typowego centrum. Na początku XIX w. funkcję tę pełnił Stary Rynek, położony nad rzeką Łódką, następnie przejął ją Nowy Rynek (obecny Plac Wolności). W kolejnych latach rangę centrum pełniła ulica Piotrkowska, aż do momentu powstania Manufaktury w 2006 roku.

W związku z przejściem od gospodarki centralnie planowanej do gospodarki rynkowej, przemysł włókienniczy, który był głównym motorem rozwoju Łodzi, zaczął podupadać. Doprowadziło to do likwidacji wielu zakładów, a tym samym i miejsc pracy oraz degradacji tkanki miejskiej. Następstwem tych zmian jest spadek liczby ludności Łodzi, wzrost bezrobocia oraz brak wyraźnego czynnika będącego „motorem” rozwoju miasta. Na migrację młodych ludzi, poza kwestią znalezienia pracy, ma wpływ niski poziom jakości życia w mieście. Na tę negatywną ocenę wpływa m.in. brak przestrzeni publicznych, ułomna struktura komunikacyjna miasta, itp.

Łódź, która wydawała się dotąd trwać w uśpieniu, ma szansę nadrobić utracony czas, dogonić inne, prężnie rozwijające się miasta w naszym kraju, a być może i nawet „zachwycić” rewitalizacyjnymi działaniami mieszkańców oraz przybywających turystów. Kluczem do osiągnięcia tego celu jest największy projekt urbanistyczny realizowany obecnie w Polsce – Nowe Centrum Łodzi (Gałuszka 2011). Ma to być zintegrowany i planowany proces transformacji obszaru o pow. 90 ha, zlokalizowanego w Śródmieściu. Jak na polskie realia jest to zadanie wyjątkowe, ze względu na skalę urbanistycznych, komunikacyjnych i architektonicznych przeobrażeń, które mają zostać zrealizowane w ramach tego projektu. Obszar ten jest umieszczony w kwartale ulic: Narutowicza – Sienkiewicza – Tuwima - Kopcińskiego. Ma zostać utworzona specjalna strefa kultury i sztuki, w ścisłym związku z historycznym zespołem zabytkowej elektrowni EC-1 i stacją Łódź Fabryczna.

W wyniku realizacji projektu Nowe Centrum Łodzi ma dojść do zredefiniowania tożsamości Łodzi – jej wewnętrznego i zewnętrznego wizerunku. Wykreowanie nowego obszaru funkcjonalnego centrum miasta ma zostać zrealizowane poprzez: stworzenie dostępnych, bezpiecznych i atrakcyjnych dla mieszkańców i turystów przestrzeni publicznych, rewitalizację obszarów poprzemysłowych i kolejowych, stworzenie nowych przestrzeni do inwestowania, wzmocnienie funkcji metropolitalnych, wzmocnienie funkcji kulturalnej, zachowanie istotnych elementów tkanki urbanistycznej, stanowiącej o tożsamości i historii tego obszaru, stworzenie multimodalnego węzła komunikacyjnego (Uchwała nr XVII/279/07 Rady Miejskiej w Łodzi z dnia 28 sierpnia 2007 r.).

Współczesne zagrożenia dla podmiejskich terenów rekreacyjnych

Cieśliewicz Jacek

W pobliżu każdego dużego ośrodka miejskiego znajdują się tereny wykorzystywane dla rekreacji mieszkańców i turystyki weekendowej i podmiejskiej. Wiele z nich ukształtowało się już przed kilkudziesięciami laty. Obszary te są jednak coraz bardziej zagrożone degradacją, obniżeniem walorów wypoczynkowych oraz możliwością przekształcenia na tereny o innym sposobie wykorzystania. Przekształcenia miejsc rekreacyjnych miały miejsce zawsze, jednak w ostatnich latach zjawisko to wydaje się być szczególnie nasilone i wyjątkowo niepokojące w kontekście małej ilości nowo powstających śródmiejskich parków.

W dotychczasowych pracach badawczych dużo uwagi poświęcono kwestii negatywnego wpływu samego ruchu turystycznego na środowisko przyrodnicze i obszary chronione, jak również ogólnej degradacji obszarów naturalnych spowodowanej rozwojem infrastruktury i budownictwa. Niestety, w dużej mierze pomijana jest kwestia oddziaływania rozwoju aglomeracji miejskich, lokowania zakładów przemysłowych, ale także popularyzacji nowych form spędzania czasu na tradycyjne obszary służące rekreacji i wypoczynkowi mieszkańców miast.

Celem opracowania jest zwrócenie uwagi na wyżej wspomniany problem i wskazania kilku głównych zagrożeń dla podmiejskiej rekreacji i turystyki weekendowej. Przedstawione wyniki i wnioski stanowią jedynie zarys prowadzonej analizy. Obszarem wybranym jako przykładowy jest aglomeracja poznańska wraz z miejscowościami i okolicami, wokół których koncentruje się krótkookresowy ruch turystyczny. Informacje zebrane przez autora zostaną przedstawione w sposób syntetyczny, co może stanowić podstawę dla dalszych, bardziej szczegółowych prac.

Charakterystyka terenów związanych z infrastrukturą przemysłową w Śródmieściu Gdańska

Ćwikalowska Anna

W granicach Śródmieścia Gdańska znajdują się najbardziej reprezentacyjne części miasta (Główne i Stare Miasto - cele ruchu turystycznego). Jednak jako całość stanowi ono znacznie zróżnicowaną pod względem funkcjonalnym dzielnicę. Można ją podzielić na dwie części. Ich granicą jest Stara Motława. Po jej zachodniej stronie przeważa funkcja usługowo-mieszkaniowa (Stare Miasto z Osiekiem i Zamczyskiem, Główne Miasto, Nowe Ogrody). Wschodnia natomiast, to część mieszkaniowo-przemysłowa (Dolne Miasto, Stare Przedmieście, Długie Ogrody). To właśnie tam mają miejsce przekształcenia terenów poprzemysłowych. W prezentacji zostanie przedstawiona analiza terenów, które w 1989 r. pełniły funkcję określaną jako przemysłowa. Uwzględniono również tereny historyczne, obronne (np. Grodzisko, bastiony wchodzące w skład pozostałości po pierścieniu nowożytnych fortyfikacji), które również zostały uporządkowane dopiero po zmianach ustrojowych. Zróżnicowany charakter terenów w granicach Śródmieścia wynika przede wszystkim z etapów rozwoju miasta w różnych okresach historycznych.

Przebieg i efekty rewitalizacji Malborka

Dopierała Łukasz, Bar-Koźlelis Delia

Celem referatu jest przedstawienie postępującego procesu rewitalizacji Malborka oraz jego wpływu na wizerunek miasta i warunki życia mieszkańców.

Lokacja Malborka miała miejsce średniowieczu przy zamku krzyżackim nad Nogatem. Układ przestrzenno-funkcjonalny miasta jest odzwierciedleniem jego burzliwej historii. Na obszarze centrum znajdują się zarówno nowe struktury mieszkaniowe i usługowe, jak i starsze struktury przemysłowe oraz szereg zabytków. Do najcenniejszych należy zamek krzyżacki wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO. Panujący w mieście chaos urbanistyczny powodował negatywne odczucia estetyczne zarówno wśród mieszkańców, jak i wśród turystów. Prócz tego konflikty funkcjonalne wpływały negatywnie na warunki życia oraz aktywność ekonomiczną. W celu poprawy sytuacji rozpoczęto w 2007 r. proces rewitalizacji struktur miejskich.

W referacie przedstawiono przykłady inwestycji związanych z przyjętym w 2007 r. *Lokalnym programem rewitalizacji dla miasta Malborka*. Do najważniejszych z nich można zaliczyć przebudowę układu komunikacyjnego centrum, renowację szeregu zabytkowych obiektów na terenie miasta, modernizację dworca kolejowego, rozwój oraz modernizację struktur usługowych, a także termomodernizację wielu obiektów mieszkaniowych. Prace nad znaczną częścią projektów zostały zakończone, nad innymi nadal trwają.

Przedstawione zostały także wyniki badania, na podstawie którego dokonano oceny wpływu powyższych inwestycji na jakość życia mieszkańców oraz poprawę wizerunku miasta. Badanie przeprowadzone zostało w formie zindywidualizowanych wywiadów wśród mieszkańców dzielnic: Centrum, Stare Miasto, Śródmieście, Os. Południe, Wielbark, Piaski oraz Kałdowo. Badanie to można również traktować jako, dokonaną przez mieszkańców, ocenę efektywności przeprowadzanego procesu rewitalizacji.

Polaryzacyjno-dyfuzyjny model rozwoju w polityce intraregionalnej województwa wielkopolskiego

Dyba Wojciech

Nadrzędnym celem polityki regionalnej jest kreowanie społeczno-gospodarczego rozwoju kraju i jednostek terytorialnych różnego szczebla. Działania podejmowane przez władze publiczne powinny być tak ukierunkowane i finansowane, by prowadziły do poprawy warunków i jakości życia mieszkańców. Cele sformułowane w podstawowych dokumentach polityki regionalnej, prowadzonej w Polsce na dwóch zasadniczych szczeblach: krajowym i wojewódzkim (w ramach tzw. polityki intraregionalnej) są odpowiedzią na popierany przez Unię Europejską polaryzacyjno-dyfuzyjny model rozwoju. Model ten zakłada, że bariery rozwoju wymagające interwencji mogą występować zarówno w obszarach biednych, marginalizowanych, jak i w obszarach o relatywnie dobrej sytuacji gospodarczej i obu tym grupom należy się wsparcie w pokonywaniu problemów i aktywizowaniu endogenicznych zasobów. Skutki wsparcia rozwoju ośrodków wzrostu regionów powinny ponadto na zasadzie dyfuzji pozytywnie oddziaływać na otoczenie, zmniejszając skalę zróżnicowań społeczno-gospodarczych i zwiększając spójność: zarówno na poziomie regionalnym, jak i wewnątrz regionów.

Celem niniejszego opracowania jest zbadanie skuteczności realizacji polaryzacyjno-dyfuzyjnego modelu rozwoju w polityce intraregionalnej władz samorządowych województwa wielkopolskiego. Ocenę tej skuteczności dokonuje się na podstawie analizy dokumentów strategicznych i programowych, które zostały przygotowane dla potrzeb planowania i realizacji działań podejmowanych w ramach tej polityki. Następnie podjęta zostaje próba porównania wyznaczonych celów i priorytetów z kierunkami finansowego wsparcia projektów, co dodatkowo pozwala na sformułowanie wniosków odnoszących się do efektywności i skuteczności podejmowanych działań.

Realizacja tak sformułowanego celu obejmuje trzy etapy postępowania badawczego. W pierwszym przedstawiono definicję polaryzacyjno-dyfuzyjnego modelu rozwoju wraz z odwołaniem do zapisów najważniejszych dokumentów unijnej i polskiej polityki regionalnej w kontekście kształtowania społecznej, gospodarczej i terytorialnej (przestrzennej) spójności. W drugim etapie podjęto próbę oceny zapisów Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego i Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2007-2013 (WRPO) w kontekście kreowania rozwoju i niwelowania wewnętrznego zróżnicowania w poziomie i warunkach życia mieszkańców województwa. W trzecim etapie przeprowadzono analizę projektów kluczowych WRPO oraz przestrzennej alokacji środków finansowych w ramach programu, ze szczególnym uwzględnieniem dofinansowania projektów realizowanych w Poznaniu - regionalnym biegunie wzrostu, projektów w subregionalnych ośrodkach wzrostu oraz projektów obejmujących zasięgiem obszar całego województwa. Pozwoliło to na ocenę podejmowanych działań w kontekście polaryzacyjno-dyfuzyjnego modelu rozwoju oraz możliwości wyrównywania wewnętrznych różnic w zakresie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego i warunków życia mieszkańców województwa wielkopolskiego. Całość analizy kończy podsumowanie, w którym podjęta zostaje próba sformułowania rekomendacji w zakresie dalszej realizacji polityki intraregionalnej w województwie wielkopolskim.

Zróżnicowanie układów przestrzennych wsi placowych na obszarze Polski Środkowej

Figlus Tomasz

Referat nawiązuje tematycznie do badań geograficzno-historycznych w zakresie studiów morfogenetycznych wsi. Polegają one na analizie pochodzenia form osadniczych oraz rekonstrukcji istniejących obecnie w formie reliktovej, względnie całkowicie zatartych, dawnych układów ruralistycznych oraz prześledzenia ewolucji rozplanowania. Układ przestrzenny osiedla wiejskiego tworzą integralnie związane ze sobą elementy morfologiczne: ulice i granice zewnętrzne i wewnętrzne, place niezabudowane oraz siedliska tworzące powierzchnie zabudowaną. Siedliska wsi obejmują formy liniowe, w których zagrody są uporządkowane w rzędy, formy placowe, w których zagrody uporządkowane są wokół placu i formy powierzchniowe, gdzie zagrody są rozproszone na całej powierzchni. Celem referatu jest ukazanie wyników badań przeprowadzonych na obszarze Polski Środkowej w odniesieniu do układów przestrzennych wsi placowych, zachowanych pojedynczo lub tworzących niekiedy skupiska osadnicze. Autor przed przytaczaniem wybranych przykładów omówił zróżnicowanie badanych wsi pod względem genezy i historycznych uwarunkowań rozwoju, co pozwoliło na wyróżnienie wsi o metryce wczesnośredniowiecznej, wsi lokacyjnych oraz osiedli nowożytnych. Dokonano również analizy zróżnicowania placowych wsi środkowopolskich uwzględniając kryteria morfologiczne. Ze względu na relacje przestrzenne zagród tworzących siedlisko wiejskie, zidentyfikowano regularne i nieregularne osiedla placowe, w tym różnego typu okolnice, wsie okrągłe, owalnice o zmiennym kształcie tzw. nawsia oraz przysiółki placowe. Przeprowadzono ponadto analizę stopnia zachowania unikatowych w tej części kraju założeń przestrzennych i możliwości ochrony dziedzictwa ruralistycznego.

Występowanie radonu w wybranych podziemnych obiektach turystycznych – środowisku pracy człowieka (charakterystyka, metody badań, zagrożenia)

Fijałkowska-Lichwa Lidia

Autorka scharakteryzowała poziom stężenia aktywności radonu w dwóch wybranych podziemnych obiektach turystycznych Sudetów. Do badań stężenia aktywności ^{222}Rn wytypowano obiekty podziemne różniące się pochodzeniem, stopniem izolacji od atmosfery, genezą, litologią skał podłoża i otoczenia oraz efektywnością wentylacji. Z uwagi na dostępność oraz możliwość ciągłego nadzorowania sprzętu pomiarowego wybrano obiekty udostępnione dla turystów, których zwiedzanie odbywa się z przewodnikiem. Z przyczyn praktycznych (redukcja kosztów badań) spośród nich wytypowano tylko te leżące blisko siebie (dystans ok. 33 km pomiędzy Kletnem a Złotym Stokiem). Przy wyborze zwrócono także uwagę, aby pomiary prowadzone we wnętrzu wybranych obiektów mogły zostać wykorzystane do oceny narażenia radiacyjnego osób w nich pracujących (przewodników) i przebywających (turystów). Z powyższych względów pomiary przeprowadzono w Jaskini Niedźwiedziej w Kletnie – obiekcie naturalnym, wyposażonym w śluzy służące do jego izolacji od atmosfery oraz w Kopalni Złota w Złotym Stoku – obiekcie antropogenicznym, składającym się z kompleksu dwóch sztolni.

W pomiarach wykorzystano nowe niestosowane przyrządy produkcji polskiej – sondy SRDN-3 charakteryzujące się praktycznie bezobsługowym, ciągłym sposobem pomiaru w wybranym przez użytkownika przedziale czasowym.

Analizy dokonano na podstawie prowadzonych w jednogodzinnym odstępie czasu pomiarów monitoringowych. W Jaskini rozpoczęto je 16 maja 2008 roku i prowadzono przez 3 lata aż do 17 maja 2011 roku. W Kopalni trwały one nieco krócej, tj. od 28 maja 2010 roku do 18 lutego 2012 roku.

Uzyskane rezultaty pokazały, że poziom stężenia aktywności radonu w obu podziemnych trasach turystycznych jest znacznie większy od średniego rocznego limitu stężenia aktywności radonu, zalecanego dla tego typu obiektów przez organizacje międzynarodowe.

Dane o wielkości stężenia aktywności ^{222}Rn w powietrzu wybranych obiektów posłużyły autorce także do oceny ryzyka narażenia pracowników i zwiedzających na promieniowanie jonizujące pochodzące od radonu i jego pochodnych. W tym celu oszacowano efektywne dawki promieniowania, jakie w każdej godzinie wybranego roku badań mogli otrzymać przewodnicy i turyści przebywający wewnątrz Jaskini Niedźwiedziej oraz Kopalni Złota. Ustalone efektywne roczne dawki promieniowania otrzymywane przez turystów i przewodników porównano do rocznego limitu dawki promieniowania dopuszczalnego zgodnie z przepisami prawa (Rozporządzenie, 2005) dla pracowników i osób z ogółu ludności. Ocena ryzyka narażenia na promieniowania pochodzące od radonu wypadła pomyślnie dla pracowników i turystów Jaskini Niedźwiedziej w Kletnie oraz turystów zwiedzających Kopalnię Złota w Złotym Stoku.

Problemy zagospodarowania przestrzennego Półwyspu Helskiego.

Fiutowska Gabriela

Półwysep Helski zwany Mierzeją Helską jest kosą akumulacyjną ciągnącą się od Kępy Swarzewskiej ku środkowi Zatoki Gdańskiej. Zlokalizowane są tu trzy miasta: Władysławowo (częściowo), astarnia i Hel. Ze względu na specyfikę środowiska przyrodniczego półwysep jest obszarem unikatowym w skali kraju. Współistnienie wielu cennych walorów przyrodniczych z równoczesnym rozwojem zabudowy związanej głównie z funkcją turystyczną jest potencjalnym źródłem kolizji i konfliktów przestrzennych. Niniejsza charakterystyka wybranych uwarunkowań przyrodniczych oraz kierunków zagospodarowania przestrzennego Półwyspu Helskiego ma na celu identyfikację podstawowych problemów związanych z zagospodarowaniem przestrzennym. Środowisko przyrodnicze Półwyspu Helskiego, jak i skutki zagospodarowania są przedmiotem licznych badań, dotyczących zagospodarowania turystycznego, istniejących i potencjalnych zagrożeń jak i kierunków pozytywnych rozwiązań przestrzennych. Struktura zagospodarowania i wykorzystania przestrzeni Mierzei Helskiej wykazuje, że ponad połowę jej powierzchni zajmują tereny leśne. Znacznie mniejszą powierzchnię zajmuje funkcja rekreacyjna oraz mieszkaniowo-usługowa. Środowisko mierzei cechuje pasmowość, z których największą jest strefa wydmyowa stanowiąca główny obszar zainwestowania. Najbardziej wrażliwym środowiskiem mierzei są plaże i niziny nadzatokowe. Półwysep w całości położona jest Nadmorskim Parku Krajobrazowym, który należy do najbardziej wartościowych przyrodniczo fragmentów polskiego wybrzeża i jest jednym z najatrakcyjniejszych terenów turystycznych w Polsce. Ponadto występują tu inne formy ochrony przyrody w tym obszary systemu Natura 2000. Ze względu na cenne walory przyrodnicze Półwysep Helski charakteryzuje się silną presją inwestycyjną szczególnie branży turystycznej. Obok zabudowy kubaturowej turystyki pobytowej, funkcjonuje szereg towarzyszących usług czego przykładem są tymczasowe obiekty na plażach i wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Na wodach Zatoki Puckiej i na otwartym morzu rozwija się turystyka wodna i rybołówstwo. Baza turystyczna z roku na rok powiększa się i zmieniają się preferencje turystów dotyczące infrastruktury turystycznej. Analiza dotychczasowego zagospodarowania gmin dowodzi, że główną formą turystyki jest turystyka pobytowa w oparciu o bazę noclegową, którą stanowią głównie pensjonaty, pokoje do wynajęcia, apartamenty, domy czasowe oraz kempingi. Wyniki analiz potwierdzają, że kierunki zagospodarowania przestrzennego gmin, określone w dokumentach planistycznych, przewidują głównie rozwój funkcji mieszkaniowej, mieszkaniowo-usługowej i turystycznej. Funkcje tego typu dominują też w pozostałych miejscowościach nadmorskich powiatu puckiego. W obrębie funkcji mieszkaniowej dopuszcza się często towarzyszącą funkcję turystyczną. Aktualne zagospodarowanie terenu jest efektem wieloletniej polityki przestrzennej gmin opartej nie tylko o miejscowe zagospodarowania przestrzennego lecz przy ich braku o decyzje o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu. Pośrednim skutkiem wpływu funkcji turystycznej jest znaczny wzrost natężenia ruchu pojazdów samochodowych, brak miejsc parkingowych, niszczenie terenów leśnych i poboczy dróg. W miejscowościach turystycznych obserwuje się wydłużenie czasu trwania tzw. „sezonu” czemu sprzyjają powstające całoroczne obiekty budowlane. Przykładem negatywnych działań degradujących środowisko Półwyspu Helskiego są kempingi rozbudowujące się kosztem cennych przyrodniczo brzegów Zatoki Puckiej. Udowodniono negatywne oddziaływanie kempingów na skutek nielegalnego refulowania w strefie cennych nadzatokowych siedlisk. Dochodzi tu do kolizji i konfliktów przestrzennych ze względu na presję inwestycyjną związaną z zagospodarowaniem turystycznym na tereny cenne przyrodniczo. Na omawianym obszarze istnieje kilka przykładów podobnie negatywnego oddziaływania zagospodarowania na walory przyrodnicze. Obok terenów zdegradowanych na półwyspie istnieją też przypadki pozytywnego zagospodarowania czego przykładem jest odtworzony park wydmy w Helu. Półwysep Helski jako obszar wrażliwy, podlegający silnym wpływom od strony otwartego morza, częściowo podlega technicznej ochronie brzegu w formie sztucznego zasilania. Niekontrolowany rozwój obszarów zabudowy w tym turystycznej, spowodować może degradację środowiska oraz obszarów chronionych a tym samym wycofanie się turystyki z obszaru Półwyspu. W celu zrównoważenia wpływu zagospodarowania przestrzennego na środowisko należy brać pod uwagę nie tylko ekonomiczne korzyści zagospodarowania ale przede wszystkim zachować cenne przyrodniczo obszary w myśl zasad Zintegrowanego Zarządzania Obszarami Przybrzeżnymi.

Obcokrajowcy oczami mieszkańców Poznania

Gajda Hanna

Ruchy migracje w Polsce są zjawiskiem stosunkowo nowym jednak coraz bardziej powszechnym wywierając jednocześnie coraz większy wpływ zarówno na sytuację gospodarczą jak i społeczno-demograficzną naszego kraju. Obecność obcokrajowców szczególnie widoczna jest w dużych miastach Polski, co przyczynia się do ich zmian w wymiarze społecznym oraz strukturalnym. Problem asymilacji społeczno-przestrzennej cudzoziemców jest zagadnieniem szczególnie szerokim i ciekawym. Stopień integracji obcokrajowców ze środowiskiem przyjmującym jest bowiem, poza postawami obcokrajowców, w dużej mierze uzależniony od uwarunkowań kulturowych, norm społecznych oraz poglądów społeczności przyjmującej. Szczególnie interesujące wydają się postawy Polaków wobec obcujących z nimi na co dzień cudzoziemców. Stosunek Polaków wobec cudzoziemców nie jest bowiem jednoznaczny. Niedługo doświadczenie w zakresie migracji w Polsce sprawia, iż stosunek Polaków do cudzoziemców niekiedy wiąże się ze stereotypami, jednocześnie jednak coraz silniejsze procesy globalizacyjne, działalność mediów oraz doświadczenia własne wpływają na większą świadomość, „otwarcie na świat” i tolerancję Polaków.

Celem wystąpienia jest przedstawienie wyników badań dotyczących poglądów mieszkańców Poznania na temat obcokrajowców. Respondenci pytani byli o określenie cech kojarzonych z wybranymi grupami cudzoziemców. Pytania dotyczyły relacji w bezpośrednim sąsiedztwie oraz codziennego obcowania z cudzoziemcami, stosunku do ich obecności w społeczeństwie. Respondentów pytano o wpływ obecności imigrantów w Poznaniu na życie społeczne miasta. Ocenie poddano również czynniki będące przyczyną częstej niechęci wobec obcokrajowców. Wyniki badań kwestionariuszowych prezentowane w wystąpieniu ukazują stopień w jakim mieszkańcy miasta są w stanie zaakceptować obcokrajowców w swoim otoczeniu oraz integrować się z nimi lub izolować od nich.

Implementacja Dyrektywy Powodziowej w Polsce w kontekście zagospodarowania obszarów zalewowych

Głosińska Ewa

Współczesnym wyzwaniem w zakresie ochrony przeciwpowodziowej w Polsce jest wdrożenie Dyrektywy Powodziowej¹. Ma ona na celu „ustanowienie ram dla oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim, w celu ograniczania negatywnych konsekwencji dla zdrowia ludzkiego, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej”¹.

Implementacja Dyrektywy polega przede wszystkim na wprowadzeniu zmian w polskim ustawodawstwie, wywierających znaczący wpływ między innymi na planowanie przestrzenne w granicach obszarów zalewowych, czyli stopień i formę ich zagospodarowania. Implementacji legislacyjnej Dyrektywy Powodziowej w Polsce dokonano w 2011 roku, jednak spełnienie wszystkich warunków wymaganych przez Wspólnotę podzielono na poszczególne etapy, określając jednocześnie terminy ich realizacji. Jest to długotrwały i kosztowny proces, składający się ze wstępnej oceny ryzyka powodziowego, wykonania map zagrożenia i ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym.

Głównym celem artykułu jest określenie wpływu dokonanych zmian legislacyjnych na zagospodarowanie obszarów zalewowych oraz przedstawienie obecnego stanu prac w Polsce nad wdrożeniem i realizacją poszczególnych etapów oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim.

¹ Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim

Regionalne zróżnicowanie metod organizacji kolejowych przewozów pasażerskich w Polsce

Górny Janusz

Za organizację i finansowanie kolejowych regionalnych przewozów pasażerskich w Polsce są odpowiedzialne samorządy wojewódzkie. Stosowane przez nie rozwiązania organizacyjne są dość zróżnicowane.

W ostatnich latach w tym segmencie transportu pasażerskiego zaszły duże zmiany polegające m.in. na przekazaniu województwom udziałów w spółce Przewozy Regionalne. Część samorządów organizuje więc przewozy w oparciu o porozumienie z tą właśnie spółką. Inne województwa powołują własne spółki, które w zależności od przyjętej strategii pełnią albo podstawową, albo uzupełniającą rolę w systemie kolejowych przewozów pasażerskich w danym województwie. Z czasem może zmieniać się również zakres ich działalności. Inną, najrzadziej spotykaną metodą, jest ogłaszanie przetargów na obsługę poszczególnych linii kolejowych.

Duże zróżnicowanie regionalne zaobserwować można również w polityce wobec pasażerskiego transportu kolejowego. Przejawia się ona w postrzeganiu roli kolei w obsłudze regionalnego ruchu pasażerskiego, a także w wielkości dofinansowania przewozów. W ostatnich latach niektóre z samorządów starają się dofinansowywać projekty inwestycyjne związane z tym rodzajem transportu publicznego ze środków z Unii Europejskiej. Niekiedy zachodzi w tym zakresie integracja działań kilku województw.

Temperatura powierzchni Ziemi w Łodzi w świetle danych satelitarnych Landsat 5 TM

Jędruszkiewicz Joanna, Zieliński Mariusz

Głównym celem tego opracowania było oszacowanie temperatury powierzchni Ziemi w Łodzi, na podstawie obrazów satelitarnych pochodzących z satelity Landsat 5 TM. Analizę wykonano dla wszystkich dostępnych obrazów z 2011 roku, dla dni w których nie wystąpiło zachmurzenie nad obszarem Łodzi. Temperatura powierzchni Ziemi odgrywa istotną rolę w kształtowaniu warunków pogodowych w warstwie granicznej, szczególnie związanych z konwekcją. Satelity środowiskowe z serii Landsat dostarczają obrazów w dużej rozdzielczości, dzięki czemu pozwalają na stosunkowo dokładne oszacowanie tego parametru. Wartość temperatury w dużym stopniu zależy od emisyjności danej powierzchni. W niniejszym opracowaniu porównano temperaturę powierzchniową obliczoną dla emisyjności wyznaczonej z danych spektrometru MODIS, umieszczonego na satelicie Terra, jak również dla emisyjności oszacowanej przy wykorzystaniu wskaźnika NDVI obliczonego z danych Landsat. Opracowane obrazy satelitarne pozwoliły na wyznaczenie obszarów w Łodzi, cechujących się najwyższymi i najniższymi wartościami temperatury powierzchniowej. Obszary te zostały następnie porównane z zagospodarowaniem terenu.

Krajobraz leśny Beskidu Śląskiego: historia, zróżnicowanie i antropopresja

Karkosz Dominik

Celem pracy jest przedstawienie wpływu historycznej i współczesnej gospodarczej działalności człowieka na zmiany i strukturę krajobrazu leśnego Beskidu Śląskiego. Praca jest oparta o zgromadzone historyczne źródła pisane i materiały kartograficzne.

Beskid Śląski to jedna z najbardziej przekształconych grup górskich w Polsce, co jest efektem gospodarczej działalności człowieka sięgającej od średniowiecza do czasów współczesnych. Polegała ona przede wszystkim na użytkowaniu ziemi poprzez wycinanie lasów w celach opałowych, budowlanych oraz pod użytkowanie rolnicze. Początkowa kolonizacja obejmowała najkorzystniejsze dla rolnictwa i najłatwiej dostępne fragmenty Beskidu Śląskiego. Klimaksowe lasy bukowe oraz jodłowo-bukowe przetrwały tu w postaci naturalnej aż do XV wieku, kiedy zaczął się osiedlać pastersko-rolniczy lud Wołochów. Od tego czasu zmiany zachodzące w strukturze drzewostanów zaczęły przebiegać szybciej. Największe zmiany w strukturze lasów Beskidu Śląskiego zaczęły zachodzić w połowie XIX w. wraz z wprowadzeniem gospodarki zrębowej. Obszary zrębów były zagospodarowane w 90% poprzez nasadzenia świerka pospolitego (*Picea abies*), tworząc sztuczną monokulturę świerkową na miejscu lasów jodłowo-bukowych (*Abieti-Piceetum*) oraz bukowych (*Luzulo luzuloidis-Fagetum*, *Dentario glandulosae-Fagetum*) w reglu dolnym. Zespoły te istnieją aktualnie tylko w małych płatach. Monokultury te, powstałe przeważnie z pochodzących z innych regionów ekotypów, były bardziej podatne na zamieranie pod wpływem czynników biotycznych i abiotycznych.

Wieloletnie zmiany struktury użytkowania ziemi miały istotny wpływ na zmiany zasięgu lasów w Beskidzie Śląskim oraz ich skład gatunkowy. Analiza materiałów kartograficznych i zdjęć lotniczych jednoznacznie wskazała, że w okresie ostatnich 220 lat doszło do istotnych zmian powierzchni leśnej, wynikających przede wszystkim z gospodarczej działalności człowieka. Ostatnie zmiany zachodzące w II połowie XX wieku w strukturze ekosystemów leśnych Karpat Zachodnich, w postaci masowego zamierania świerków, tłumaczyć można czynnikami biotycznymi, abiotycznymi, a pośrednio także globalnymi zmianami klimatu.

Rewitalizacja terenów przemysłowych jako determinanta przekształceń morfologicznych współczesnych miast europejskich. Przykład wybranych miast brytyjskich

Kazimierz Jarosław

Druga połowa XX wieku obfituje w niezwykle bogate studia literaturowe z zakresu morfologii miast. Przedmiot zainteresowania polskich i zagranicznych przedstawicieli tego kierunku badawczego był szalenie szeroki, zarówno w ujęciu problemowym jak i w kontekście skali podejmowanych analiz przestrzennych – poczynając od przekształceń pojedynczej działki miejskiej po studia poświęcone krajowej i kontynentalnej sieci osadniczej. W swoich pracach badacze koncentrowali się na licznych analizach związanych m.in. z budową miast i jego elementów składowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich genezy i rozwoju, ze zmianami w fizjonomii miast, a tym samym krajobrazu miejskiego, z przekształceniami funkcjonalnymi ośrodków miejskich i jego wybranych części oraz na analizach relacji zachodzących między formą miast i topografią. Na połowę lat 90-tych XX-ego wieku przypada jednak zdecydowany spadek zainteresowania tym kierunkiem badań geograficznych, mimo zdefiniowania ram teoretyczno-metodologicznych urbomorfologii (Koter 1994) rozumianej, jako silnie wyspecjalizowany nurt badawczy z pogranicza geografii miast i geografii historycznej. Część badaczy tłumaczyła to brakiem perspektyw dalszego rozwoju dla tej dziedziny naukowej. Aktualnie, przeważająca część studiów morfologicznych koncentruje się przede wszystkim na analizie przekształceń najmniejszego elementu struktury miast, czyli działki miejskiej. Niewiele jest natomiast badań poświęconych przeobrażeniom współczesnej przestrzeni zurbanizowanej analizowanej kompleksowo w skali mezo (dzielnicy) lub makro (zespół dzielnic – miasto). Ubiegłe stulecie, szczególnie jego druga połowa, charakteryzuje się licznymi przykładami degradacji miast, których źródeł należy poszukiwać m.in. w kryzysie i upadku przemysłu. Pojawiające się w ich następstwie procesy naprawy przestrzeni miejskiej odznaczają się zadziwiającą dynamiką, biorąc pod uwagę niezwykle krótki okres, w jakich należy je rozpatrywać. Przykładem działań prowadzących do odnowy miast jest proces zdefiniowany w literaturze jako rewitalizacja. Przyczynił się on do istotnych zmian w strukturze morfologicznej miast i w krajobrazie miejskim. Zagadnienia związane z tą problematyką były już podejmowane w polskich i zagranicznych badaniach naukowych, lecz nie doczekały się one pogłębionych studiów w kontekście wpływu przekształceń morfologicznych będących efektem rewitalizacji terenów przemysłowych na kształtowanie przestrzeni publicznej miast. W niniejszej pracy analizie poddane zostały dwa typy zdegradowanych terenów miejskich - w Manchesterze i w Salford. Studium przypadku obejmuje ośrodki postindustrialne, w których upadek przemysłu doprowadził do znacznej degradacji przestrzeni miejskiej, a narzędziem służącym do jej odnowy stał się proces rewitalizacji. Wartość wyników przeprowadzonych badań podnosi kilkudziesięcioletni horyzont czasowy analizowanego zjawiska występującego w obu miastach. Studia wykazały, że sam proces, jak i efekty działań naprawczych w obu typach przestrzeni miejskiej, odznaczają się w wymiarze morfologicznym i krajobrazowym odmienną specyfiką, mimo że zostały zrealizowane w ramach jednego modelu rewitalizacji przyjętego w Wielkiej Brytanii. Analiza procesu rewitalizacji wewnątrzmijskich terenów przemysłowych w aspekcie przekształceń morfologicznych powinna stać jednym z najważniejszych wyzwań badawczych współczesnej geografii miast, co wynika z faktu wzrastającego nasilenia tego zjawiska na świecie.

Problemy definicyjne w geografii społeczno-ekonomicznej – pojęcie „peryferii”

Kolsut Bartłomiej

Problemy z definiowaniem pojęć w naukach społecznych, w tym geografii społeczno-ekonomicznej są obecne od początków istnienia tych nauk. Zakres znaczeniowy określonego pojęcia jest zazwyczaj wypadkową dotychczas stosowanych w literaturze znaczeń i problemu badawczego który stawia przed sobą badacz. Często więc można się spotkać z sytuacją, w której dyskusja naukowa nie niesie ze sobą postępu naukowego, właśnie ze względu na nieprecyzyjny aparat pojęciowy. Przykładem takiej sytuacji jest występujące w naukach społecznych pojęcie peryferii, które jest wykorzystywane zarówno przez reprezentantów geografii społeczno-ekonomicznej, jak również socjologii, ekonomii, czy politologii. W świetle tych ustaleń powstaje pytanie o pewne uniwersalne treści ograniczające zakres danego pojęcia – jest to bowiem konieczne w wymianie poglądów i prowadzeniu dyskusji naukowej.

W wystąpieniu zostanie przedstawione studium pojęcia peryferii, stosowanego zarówno w geografii społeczno-ekonomicznej, jak i w socjologii, ekonomii czy politologii. Zostanie przedstawiony dotychczasowy dorobek teoretyczny wykorzystujący termin „peryferia” oraz jego znaczenia w różnych dziedzinach nauk społecznych, co dzięki dokonanej analizie semantycznej pozwoli określić pewne uniwersalne treści ograniczających zakres tego pojęcia. Prezentacja będzie również próbą udzielenia odpowiedzi na pytanie: czy peryferia są całkowicie samodzielnym pojęciem, tj. niezależnym od dychotomii rdzeń-peryferie, w kontekście której najczęściej się pojawia? Celem wystąpienia będzie ponadto wyodrębnienie pewnych uniwersalnych problemów spotykanych w definiowaniu pojęć z zakresu nauk społecznych i konsekwencji, które się z tymi problemami wiążą.

Kreowanie miejskiej przestrzeni turystycznej przez władze samorządowe – przykład Warszawy

Kosowska Paulina

Turystyka wzbudza coraz częstsze zainteresowanie władz jednostek terytorialnych, w tym władz Warszawy, co świadczy o docenieniu jej roli dla rozwoju całego regionu. Obecnie, podążając za Unią Europejską, szereg działań i zadań zmierzających do realizacji pożądaných celów, określany jest w różnego rodzaju dokumentach, do których najczęściej należą strategie. Przykładami są Strategie Rozwoju Województw, Strategie Rozwoju Miast, Strategie Marketingowe Jednostek Terytorialnych, Strategie Rozwoju Turystyki itp.. Niniejszy artykuł ma na celu szczegółową analizę dokumentów dotyczących rozwoju turystyki, które obejmują swoim zasięgiem terytorium Warszawy. Prześledzenie wizji, kierunków oraz sposobów rozwoju, jakie zawarte są w poszczególnych dokumentach. Wynikiem analizy jest wskazanie obszarów miasta, które wskazywane są jako przestrzenie turystyczne już istniejące, bądź dopiero kreowane.

**Ocena bodźcowości środowiska przyrodniczego
jako narzędzie do organizacji ruchu turystycznego
na obszarze Tatr**

Krąż Paweł, Krąż Elżbieta

Organizacja ruchu turystycznego na obszarze Tatr, poza ochroną środowiska, powinna opierać się również na zapewnieniu bezpieczeństwa poruszających się tam turystów. W dobie coraz większej liczby turystów odwiedzających Tatry nie jest to zadaniem łatwym.

W pracy przedstawiono próbę oceny bodźcowości środowiska przyrodniczego na wypadkowość w różnych typach krajobrazu wydzielonych w Tatrach Polskich na podstawie dwóch porządków przestrzennych (pasowości i piętrowości środowiska przyrodniczego). Stopień bodźcowości środowiska przyrodniczego jest inny dla każdego z wydzielonych typów krajobrazu, który cechuje się odmiennym funkcjonowaniem tego środowiska. Pozwala to zatem na wyodrębnienie obszarów, w których istnieje potencjalne ryzyko wystąpienia większej lub mniejszej liczby wypadków. Dla uzasadnienia słuszności powyższej metody przeanalizowano wypadki, do których doszło w wybranych latach dekady 2001-2010. Okazuje się, że liczba wypadków jest ściśle uzależniona od stopnia bodźcowości środowiska przyrodniczego.

Ocena bodźcowości środowiska przyrodniczego na wypadkowość w Tatrach Polskich mogłaby mieć ważną rolę w organizacji ruchu turystycznego na tym obszarze. Zastosowaną tu metodę można także odnieść do innych obszarów górskich o dużym ruchu turystycznym.

Przestrzenny rozwój zabudowy Trójmiasta w latach 1940 – 2000

Lange Katarzyna

Za pomocą programu ArcGis powstały dwie mapy przedstawiające zabudowę Trójmiasta w 1940 i 2000 roku. Opisano kolejne etapy i problemy związane z rejestracją, digitalizacją, generalizacją oraz obróbką danych pozyskanych z map Messtischblatt oraz problematykę korzystania z danych Corin Land Cover 2000. Wyniki badań pozwoliły opisać zmiany jakie zaszły w obrębie zabudowy oraz pozwoliły na określenie kierunku rozwoju Metropolii Trójmiejskiej oraz jej wpływ na obszary leśne, głównie Trójmiejski Park Krajobrazowy. Podjęta została również próba określenia dobrych i złych stron zbadanych statystyk powierzchniowych i strukturalnych.

Zastosowanie koncepcji świadczeń ekosystemów na poziomie lokalnym. Przykład gminy Krajenka

Lupa Piotr

Przedmiotem badań objęte zostały świadczenia ekosystemów rozumiane jako materialne i niematerialne korzyści dla człowieka wynikające z funkcjonowania układów przyrodniczych. Celem badań było oszacowanie wartości wybranych świadczeń na poziomie lokalnym oraz zaprezentowanie znaczenia koncepcji świadczeń ekosystemów dla ochrony środowiska.

Obszar badań stanowiła gmina Krajenka położona w północnej części województwa wielkopolskiego oraz jezioro Wapieńskie leżące na granicy gmin Krajenka i Kaczory. Wycenie poddano produkcję drewna w różnych ekosystemach leśnych (grupa świadczeń zaopatrujących) oraz korzyści rekreacyjne i wypoczynkowe ekosystemu jeziora i jego sąsiedztwa (grupa świadczeń kulturowych). W postępowaniu badawczym wykorzystano metody GIS (narzędzia InVEST – Integrated Valuation of Ecosystem Services and Tradeoffs) oraz metody terenowych badań ankietowych (metoda wyceny warunkowej CVM).

Zdaniem autora wycena świadczeń ekosystemów pozwala na uwzględnienie grupy przesłanek przy podejmowaniu decyzji dotyczących korzystania ze środowiska. Dzięki temu wzmocnione zostają argumenty na rzecz utrzymania równowagi przyrodniczej na danym terenie.

Wpływ oddziaływania allelopatycznego bałtyckich sinic na przeżywalność lasonogów pospolitych *Neomysis integer*

Mazurkiewicz Mikołaj, Śliwińska Sylwia, Kacprzak Paula, Korneluk Magda, Wawrzynek Justyna, Rzemyskowska Halina, Latała Adam

Oddziaływania allelopatyczne mogą być jednym z czynników powodujących tworzenie się masowych zakwitów sinic (Suikkanen i in., 2004), które silnie oddziałują na ekosystem wodny i mogą powodować poważne problemy zarówno ekologiczne, jak i ekonomiczne. Wcześniejsze badania wykazały, że niektóre gatunki fitoplanktonu mają zdolność do produkowania wtórnych metabolitów, które wpływają na preferencje pokarmowe, mobilność i śmiertelność ich potencjalnych drapieżników (Granéli i Johansson, 2003). Lasonogi są organizmami wszystkożernymi i stanowią najważniejszą frakcję planktonożerców w Morzu Bałtyckim (Engström i in., 2001), jednakże efekt szkodliwego oddziaływania mikroglonów i sinic na ich tempo pobierania pokarmu i przeżywalność nie jest wystarczająco poznany.

W przeprowadzonych badaniach określano wpływ wybranych gatunków glonów i sinic: okrzemki *Skeletonema marinoi* oraz sinic *Synechococcus* sp. i *Nodularia spumigena* na tempo pobierania pokarmu, mobilność i przeżywalność bałtyckich lasonogów pospolitych *Neomysis integer*. Badane sinice i mikroglony zostały wyizolowane z przybrzeżnej części Zatoki Gdańskiej i jako monokultury przetrzymywane są w Instytucie Oceanografii na Uniwersytecie Gdańskim (<http://ocean.ug.edu.pl/~ccba/>). Lasonogi *N. integer* za pomocą podbieraka zostały również pobrane z przybrzeżnych wód południowego Bałtyku. Liczebność analizowanych glonów i sinic mierzona była spektrofotometrycznie i przy użyciu mikroskopu świetlnego. Tempo pobierania pokarmu *N. integer* było określane poprzez porównanie koncentracji sinic i glonów w kontroli oraz w obecności analizowanych lasonogów. W niniejszej pracy określano również ilość mobilnych oraz żywych *N. integer* w akwariach z samą przefiltrowaną wodą morską oraz z dodatkiem analizowanych sinic i glonów.

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że lasonogi *N. integer* wykazują zróżnicowane tempo pobierania pokarmu. Aktywnie zjadane były gatunki *S. marinoi* i *Synechococcus* sp., podczas gdy nie zaobserwowano spadku liczebności *N. spumigena* w akwariach z *N. integer*. Dodatkowo obecność *N. spumigena* powodowała największą śmiertelność badanych lasonogów. W pracy wykazano również spadek mobilności *N. integer* w hodowlach z *Synechococcus* sp. i *N. spumigena*. Największy spadek mobilności bałtyckich lasonogów zaobserwowano w akwariach, w których obecna była pikoplanktonowa sinica *Synechococcus* sp.

Przeprowadzone badania sugerują, że pikoplanktonowe sinice z rodzaju *Synechococcus* oraz nitkowate sinice *N. spumigena* mogą negatywnie wpływać na tempo pobierania pokarmu, mobilność i przeżywalność bałtyckich lasonogów pospolitych *N. integer*.

Właściwości fizyko-chemiczne wody uzdatnianej – wybrane zagadnienia (na przykładzie ZUW „Dzieńkowice” w Imielinie)

Meisel Anna

Polska należy do jednych z najuboższych w wodę krajów europejskich. Deficyt wody wynika przede wszystkim z nizinnego usytuowania kraju. Najobfitsze opady występują w obszarach górskich, są one jednak gwałtowne i powodują szybki odpływ powierzchniowy z tych terenów. Istniejące zbiorniki retencyjne posiadają znikomą pojemność w stosunku do aktualnych potrzeb, wskutek czego nie zapewniają one zarówno wymaganej ochrony przed okresowymi nadmiarami, jak i deficytami wody. Na obszarze Polski ponadto praktycznie nie występują już rzeki i jeziora, których woda mieści się w I klasie czystości, czyli zdatnej do bezpośredniego spożycia przez ludzi. Większość to wody klasy V, czyli najbardziej zanieczyszczone. W przypadku wód podziemnych zanieczyszczenie sięga już 20% ich zasobów, a około 70% wody wodociągowej pochodzi z ujęć podziemnych (studnie głębinowe).

Konurbacja Katowicka, jako obszar o największej koncentracji zaludnienia oraz infrastruktury przemysłowej i komunalnej w skali Polski, jest szczególnie narażona na silne deficyty wody, w tym wody pitnej. Sytuację taką dodatkowo nasila jej lokalizacja w strefie wododziałowej Wisły i Odry, co skutkuje znacznym niedoborem wód powierzchniowych zdolnych do adekwatnego zasilania systemu zaopatrzenia w wodę. Wody podziemne na obszarze Konurbacji zostały natomiast w znacznej mierze bądź silnie lub bardzo silnie skażone, bądź odpompowane w procesie odwadniania kopalń węgla kamiennego. W celu stworzenia wydajnego systemu zaopatrzenia w wodę w okresie kilku dziesięcioleci rozwijano tzw. system pierścieniowy, oparty przede wszystkim o kilka dużych zakładów uzdatniania położonych na obrzeżach Konurbacji. Jednym z nich jest Zakład Uzdatniania Wody „Dzieńkowice” w Imielinie (powiat bieruńsko-lędziński, południowo-wschodnie obrzeże Konurbacji Katowickiej).

Celem badań była analiza kształtowania się wybranych parametrów fizyko-chemicznych wody uzdatnianej w ZUW „Dzieńkowice” w latach 1993-2009. Zakres analizy obejmował barwę, mętność i odczyn wody, a także zawartość żelaza i manganu. Dodatkowo dokonano także analizy porównawczej względem parametrów wody pobieranej do zakładu ze Zbiornika Dzieńkowice. Opracowanie oparto na udostępnionych przez instytucję wynikach analiz laboratoryjnych.

Charakterystyka litologiczna osadów powierzchniowych budujących plażę w rejonie Dźwirzyna

Osóch Paweł

Rozpoznanie osadów budujących plażę ma istotne znaczenie dla zrozumienia morfo- oraz litodynamiki morskiej strefy brzegowej. Ilość oraz parametry materiału osadowego budującego ją w znacznym stopniu wpływają na jej cechy morfometryczne, co przekłada się w prosty sposób na odporność wybrzeża na erozję.

Celem przeprowadzonych badań było ukazanie zmienności czasowej i przestrzennej powierzchniowej warstwy osadów budujących plażę na analizowanym odcinku polskiego wybrzeża Bałtyku.

Do badań wybrano obszar zlokalizowany na zachód od Kołobrzegu w pobliżu miejscowości Dźwirzyna i Grzybowa, który położony jest pomiędzy 338 a 342 kilometrem polskiego wybrzeża (według kilometrażu stosowanego przez Urząd Morski) i wchodzi w skład mezoregionu Wybrzeże Trzebiatowskie (313.22).

Przedstawione w artykule wyniki uzyskano na podstawie laboratoryjnego badania składu mechanicznego osadu piaszczystego. Dla zobrazowania zmian parametrów uziarnienia, na analizowanym odcinku wybrzeża, dane te zostały naniesione na profile poprzeczne plaży. Przeprowadzone analizy oraz porównania przestrzenne wykazały, iż skład granulometryczny piasku plażowego zmienia się wraz ze zwiększaniem się odległości od linii wody. Osady pobrane w strefie napływu fali na brzeg posiadają zauważalne wzbogacenia piasku drobnoziarnistego o ziarna piasku średnio- i gruboziarnistego. Charakterystyczną cechą wszystkich przeanalizowanych próbek pobranych u podstawy wydmy jest to, iż zawierają one największy udział procentowy piasku drobnoziarnistego o bardzo dobrym wysortowaniu. W strefie objętej badaniami zawartość piasku średnio- i gruboziarnistego zwiększa się ze wschodu na zachód, co związane jest z wywiewaniem materiału drobnoziarnistego przez dominujące wiatry z sektora zachodniego.

Struktura pionowa zbiorowisk roślinnych wybranych mokradeł antropogenicznych w rejonie Częstochowy

Parusel Tomasz

Jednym z wielu zagadnień z zakresu wszechstronnych badań biosfery jest struktura pionowa zbiorowisk roślinnych. Zasadniczym przejawem pionowego zróżnicowania wszystkich typów zbiorowisk występujących na kuli ziemskiej jest budowa warstwowa. Wyróżnia się 4 główne warstwy, niekiedy w ich obrębie wyodrębnia się także jednostki podrzędne, zalicza się do nich: warstwę drzew (A), warstwę krzewów (B), warstwę zielną (C) oraz warstwę przyziemną (mchów i porostów, D). Analizy dotyczące struktury pionowej zbiorowisk roślinnych, dotychczas utożsamiane głównie z dziedziną biologii, współcześnie coraz częściej stosowane są także w badaniach przestrzeni geograficznej, której integralnym elementem jest pokrywa roślinna.

Obszary objęte intensywną działalnością gospodarczą człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem wszelkich form działalności górniczej, odznaczają się ogromnym stopniem degradacji środowiska przyrodniczego. Przemodelowaniu ulegają wszystkie jego komponenty, od ingerencji w budowę geologiczną począwszy, przez zmiany rzeźby, warunków klimatycznych, cech sieci hydrograficznej i wód podziemnych, po wynikające często z poprzednio wspomnianych przekształcenia szaty roślinnej i świata zwierzęcego. Jednakże nie można interpretować antropogenicznych przekształceń środowiska jako jednoznacznie negatywnych, gdyż na terenach uprzednio zdegradowanych następuje formowanie się nowych, specyficznych ekosystemów, których powstanie nie byłoby możliwe bez zaistniałej wcześniej działalności człowieka. W wyniku prowadzonych w przeszłości historycznej prac górniczych na obszarze centralnej części Częstochowskiego Okręgu Rudonośnego, w tym szczególnie w rejonie południowo-zachodniej części Częstochowy, nastąpiły znaczne przemiany rzeźby i stosunków wodnych, w konsekwencji umożliwiające rozwój interesujących form mokradeł antropogenicznych.

Badania obejmowały wstępną analizę i porównanie struktury pionowej zbiorowisk roślinnych formujących się w obrębie wybranych mokradeł na obszarze badań. Roślinność występującą w każdym z obiektów badawczych inwentaryzowano w 2 oddzielnych strefach, które stanowią zarazem osobne zbiorowiska (zbiorowisko właściwe w obrębie niecki mokradła oraz zbiorowisko w obrzeżeniu – w granicach zlewni własnej obiektu). Identyfikacji liczby gatunków w poszczególnych warstwach dokonano w oparciu o strukturę form życiowych roślin wg Raunkiaera na podstawie następujących kryteriów: warstwa A – megafanerofity (M), warstwa B – nanofanerofity (N), warstwa C – pozostałe formy życiowe. Uzyskane wyniki, w celu analizy podobieństwa struktury pionowej pomiędzy wyróżnionymi zbiorowiskami, poddano analizie skupień z zastosowaniem metody Warda i odległości euklidesowej jako miary podobieństwa.

Ocena i analiza parowania terenowego małych zlewni jeziornych z wykorzystaniem różnych metod

Piasecki Adam

Parowanie terenowe obejmuje wszystkie formy parowania, jakie istnieją na danym obszarze (parowanie ze swobodnej powierzchni wody, parowanie z gruntu, transpiracje itd.). Jest ono niezwykle istotnym elementem decydującym często o kształtowaniu się stosunków wodnych określonego obszaru. Wielkość parowania terenowego jest uzależniona od szeregu czynników, takich jak: opady atmosferyczne, temperatura powietrza, wilgotność gruntu, rodzaj pokrycia terenu (w tym rodzaj szaty roślinnej). W zależności od szerokości geograficznej, każdy z wyżej wymienionych składników ma większy lub mniejszy wpływ na parowanie.

Celem opracowania było obliczenie wielkości parowania dla małych zlewni następujących jezior: Ostrowskiego, Kownackiego, Wójcińskiego i Suszewskiego. W zlewniach wymienionych jezior prowadzony był monitoring obejmujący pomiary stanów i przepływów wody w ciekach oraz poziomu wody w jeziorach. W obserwacjach wykorzystywane były m.in. rejestratory HOBO, które w sposób automatyczny dokonywały pomiarów (m.in. zmian poziomu wody jezior, temperatury, a także ciśnienia atmosferycznego). Wykorzystano ponadto dane meteorologiczne pochodzące ze stacji w Powidzu oraz w Kleczewie. W literaturze polskiej jak i światowej istnieje wiele wzorów empirycznych obliczania parowania terenowego i jego poszczególnych składowych. W niniejszej pracy wybrano jedynie takie, które najlepiej przystosowane są do warunków Polskich. W zależności od zastosowanych wzorów uzyskano różne wyniki, wskazujące jednak na olbrzymi wpływ parowania na kształtowanie się stosunków wodnych badanych zlewni.

Projekcje zmian klimatu Polski w XXI w. - modele regionalne na tle modeli globalnych

Pilarski Michał

Współczesne projekcje zmian klimatu pochodzące z globalnych symulacji (GCM) nie wyjaśniają w sposób zadowalający zmian warunków klimatycznych w skali regionalnej i lokalnej. Jest to spowodowane w głównej mierze niską rozdzielczością horyzontalną modeli globalnych (od 100 do 200 km), które nie uwzględniają procesów i zjawisk zachodzących w skali subgridowej. Z tego względu prowadzenie badań nad zagęszczeniem informacji dotyczącej zmian warunków klimatycznych na danym obszarze wydają się być konieczne. Problem transferu informacji z dużej skali przestrzennej reprezentowanej przez GCM do skali niższej rozwiązuje metoda downscalingu dynamicznego. Technika ta polega na zagnieżdzeniu informacji z modelu globalnego w modelu regionalnym (RCM), który rozwiązuje równania ruchu i prawa termodynamiki w małej skali przestrzennej (10 – 50 km).

Celem badań było opracowanie i porównanie gotowych wyników scenariuszy przyszłych zmian warunków klimatycznych na obszarze Polski w XXI w. pochodzących z globalnej symulacji klimatu (IPCC AR4 – model ECHAM5) i regionalnych modeli prognostycznych (projekt ENSEMBLES). Wyniki badań potwierdzają, iż wyniki z modeli globalnych są niewystarczające i należy prowadzić w dalszym ciągu prace badawcze nad uszczegółowieniem informacji przestrzennej.

Potencjalne wykorzystanie rezultatów scenariuszowych z modeli regionalnych dotyczy w szczególności instytucji i organów samorządów lokalnych zajmujących się planowaniem działań gospodarczych oraz tworzeniem strategii rozwoju konkretnego obszaru w dalekim horyzoncie czasowym. Kluczowym zadaniem organów administracji jest opracowanie i efektywne wdrożenie systemowych rozwiązań dotyczących adaptacji do zmieniających się uwarunkowań klimatycznych, w tym minimalizacji skutków klęsk żywiołowych i ekstremalnych zjawisk pogodowych. Niewykluczonym odbiorcą poza ośrodkami publicznymi są również prywatne podmioty gospodarcze prowadzące swoją działalność na terenie całego kraju. Do tej grupy w szczególności należy zaliczyć takie branże jak: rolnictwo, leśnictwo, agroturystyka, rybołówstwo, deweloperzy, itp.

Wykorzystanie struktur geologicznych w technologii Carbon Capture and Storage

Pleśniak Łukasz

Struktury geologiczne to przestrzenne elementy budowy geologicznej skorupy ziemskiej. Do struktur geologicznych powierzchniowych zalicza się m.in. antykliny – wypukłe części fałdów, które stwarzają możliwości akumulacyjne dla węglowodorów. Polska, z uwagi na przyjęcie Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych (Rio de Janeiro, 1992) i późniejszego uzupełnienia dotyczącego przeciwdziałania globalnemu ociepleniu (Kioto, 1997), stoi przed trudnym zadaniem jakim staje się ograniczenie emisji gazów cieplarnianych (dwutlenek węgla, metan, tlenek azotu, HFC, PFC) do atmosfery. Ważnym aspektem dla sektora gospodarczego staje się minimalizacja wpływu ograniczenia ilości emitowanych gazów na rozwój gospodarczy i opłacalność produkcji. Przedsiębiorstwa emitujące gazy cieplarniane do atmosfery będą obciążone dodatkowym kosztem za przekroczenie norm określonych w danym roku. Aby temu zapobiec modyfikuje się instalacje produkcyjne, tym samym podnosząc koszty samej produkcji, w celu zmniejszenia emisji gazów do atmosfery. Skutki restrykcyjnych norm wynikające z ratyfikowanych zobowiązań zminimalizować można dzięki bezpiecznemu magazynowaniu odpadów w postaci gazów w strukturach geologicznych (eksploatowanych i wyeksploatowanych złóż węglowodorów) z uwagi na odporność tychże zbiorników na wysokie ciśnienie, dostępność instalacji umożliwiającej zatłaczanie, jak również stosunkowo łatwe kontrolowanie bezpieczeństwa całości procesu. Elementami ściśle związanymi ze zwiększeniem wydajności wydobywania gazu ze złóż oraz magazynowaniem substancji, w tym wypadku ditlenku węgla, w strukturach geologicznych są technologie CCS (Carbon Capture Storage).

Turystyka w górskich transgranicznych obszarach chronionych (parkach narodowych) w Europie – wybrane zagadnienia

Prus Marzena

Artykuł podejmuje tematykę turystyki w górskich transgranicznych obszarach chronionych, zawężając jednak obszar zainteresowania do tych górskich obszarów chronionych, które po obu stronach granicy państwowej są parkami narodowymi. Pierwsze parki narodowe w Europie powstały w 1909 roku w Szwecji. W 1932 roku miało miejsce uroczyste proklamowanie pierwszego w Europie transgranicznego Parku Natury, na który składały się „Park Narodowy w Pieninach” (Polska) i „Słowacki Rezerwat Przyrodniczy w Pieninach” (Słowacja). Od tego czasu, zwłaszcza w latach 60-tych i 70-tych XX wieku, liczba i powierzchnia górskich transgranicznych obszarów chronionych zaczęła znacząco wzrastać. Obecnie granice państwa zamiast dzielić to coraz częściej łączą wspólny cel ochrony cennych przyrodniczo obszarów przygranicznych. Transgraniczne obszary chronione (parki narodowe) w Europie są niezwykle zróżnicowane pod wieloma względami, m.in. powierzchni, wysokości n.p.m., dostępności, zagospodarowania turystycznego (liczby schronisk, szlaków turystycznych itp.). Zróżnicowane są również strefy ochrony przyrody w poszczególnych parkach narodowych oraz współpraca między parkami. Współpraca w zakresie turystyki ma miejsce m.in. między parkami narodowymi: Vanoise (Francja) i Gran Paradiso (Włochy), Pieniński (Polska) i Pieninský (Słowacja) oraz parkiem narodowym Lasu Bawarskiego (Niemcy) i Szumawa (Czechy).

Górskie transgraniczne obszary chronione (parki narodowe) mają bardzo zróżnicowaną powierzchnię. Spośród trzech najmniejszych dwa znajdują się w Polsce – Pieniński i Karkonoski, zaś największy Padjelata w Szwecji, będąc również największym parkiem narodowym w tym kraju. W przypadku zagospodarowania turystycznego mamy do czynienia zarówno z parkiem narodowym praktycznie w ogóle nie zagospodarowanym (Park Narodowy Sarek) po Tatrzańskim Parku Narodowym, w którym ponad 95 % powierzchni położona jest w odległości mniejszej niż 1000 m od szlaku turystycznego, dróg, granicy parku.

**Wpływ warunków hydrometeorologicznych na zmiany rzeźby morskiej strefy
brzegowej w rejonie Międzyzdrojów podczas wezbrania sztormowego
w dniach 16-17.10.2009r.**

Skrzypiński Krzysztof, Walczakiewicz Szymon

Celem pracy była analiza warunków hydrometeorologicznych oraz następujących pod ich wpływem zmian rzeźby morskiej strefy brzegowej w rejonie Międzyzdrojów (412-414 km wybrzeża wg kilometrażu Urzędu Morskiego) podczas wezbrania sztormowego w dniach 16-17.10.2009 r.

Podczas badań terenowych wykonano trzy serie pomiarów geodezyjnych, przy zastosowaniu techniki niwelacji geometrycznej. Badania prowadzono na 5 profilach terenowych, wytyczonych prostopadle do linii brzegowej, przez wał wydmy i plażę, usytuowanych w odstępach 500 m. Skalę zmian morfologicznych określono, porównując wyniki badań wykonanych w trakcie trwania sztormu z danymi z wcześniejszych pomiarów realizowanych w tym samym roku.

W drugim etapie badań przeanalizowano dane meteorologiczne i hydrologiczne, dotyczące głównie temperatury powietrza, prędkości i kierunku wiatru oraz położenia poziomu morza. Analizie poddano również rozkład układów barycznych oraz przebieg frontów atmosferycznych, które miały wpływ na pogodę w czasie prowadzenia badań.

Wykorzystane w opracowaniu dane hydrometeorologiczne, uzyskano z komunikatów Kapitanatu Portu Świnoujście oraz z bazy danych stron internetowych: www.ogimet.com, www.wetterzentrale.de.

Przeprowadzone w rejonie Międzyzdrojów w okresie 16-17 października 2009 r. badania wykazały znaczące przekształcenia rzeźby strefy brzegowej, które były spowodowane przez panującą w tych dniach sytuację synoptyczną. Na pomierzonych profilach zarejestrowano cofnięcie wału wydmy przedniej sięgające ponad 6 m oraz obniżenie plaży do 0,5 m.

Ewolucja polskich obszarów metropolitalnych w kontekście międzynarodowych doświadczeń (na przykładzie aglomeracji poznańskiej)

Sosiński Piotr

Celem wystąpienia jest prezentacja problemu urbanizacji zewnętrznych stref polskich obszarów metropolitalnych oraz wpływu tego zjawiska na ośrodek centralny. Poznański Obszar Metropolitalny porównany zostanie z aglomeracjami wybranych miast partnerskich Poznania, znajdującymi się w państwach o różnych poziomach rozwoju społeczno-gospodarczego oraz cechującymi się, często skrajnie odmiennymi, politykami przestrzennymi. Wybrane obszary metropolitalne to:

- Charków – miasto przemysłowe w państwie przechodzącym transformację ustrojową, silny ośrodek gospodarczy i edukacyjny z chaotyczną polityką przestrzenną i ujemnym saldem migracji,
- Hanower - centrum silnego regionu w państwie wysoko rozwiniętym o bardzo uregulowanej polityce przestrzennej i dodatnim saldzie migracji,
- Toledo/Ohio – jeden z wielu ośrodków regionu o znacznych problemach strukturalnych (*Rustbelt*) i ujemnym saldzie migracji, znajdujący się w państwie o bardzo liberalnej polityce przestrzennej.

Jednostki te porównane zostaną z aglomeracją poznańską pod względem zmian i tendencji w zakresie struktury demograficznej, użytkowania terenu, zachowań społecznych oraz ochrony środowiska. Szczegółowo przedstawiony zostanie przykład Pobiedzisk – miejsko-wiejskiej gminy znajdującej się w zewnętrznym pierścieniu jednostek wchodzących w skład powiatu poznańskiego. Zaprezentowane zostaną przemiany oraz trendy zachodzące w czterech aspektach urbanizacji wyróżnianych przez van der Berga, tj.:

- w aspekcie przestrzennym – zmiany użytkowania terenu w ujęciu od 1945 roku po współczesność, przekształcanie lokalnego układu powiązań (małe miasto będące zapleczem dla rolniczego terytorialnego systemu społecznego) w składową obszar metropolitalnego (podmiejska „sypialnia”),
- w aspekcie demograficznym – zmiana liczby ludności, wahania przyrostu naturalnego i salda migracji, przemiany w strukturze społecznej,
- w aspekcie ekonomicznym – zmiany struktury zatrudnienia oraz potencjału gospodarczego, zwiększenie atrakcyjności gruntów jako miejsca lokalizacji dla podmiotów gospodarczych
- w aspekcie społecznym – zmiany modelu zachowań, upowszechnienie się tzw. „miejskiego stylu życia” oraz tworzenie się zrębów społeczeństwa obywatelskiego.

Istotnym elementem podczas omawiania wyżej wymienionych aspektów będzie prezentacja wyników badań ankietowych przeprowadzonych na 1% populacji gminy. Prezentują one m. in. preferencje dotyczące sposobu dojazdu do centrum aglomeracji, preferowane miejsca zakupu dóbr i usług (zarówno podstawowych, jak i wyższego rzędu) oraz oceny działań samorządu lokalnego w poszczególnych sektorach gospodarowania.

Końcowym etapem wystąpienia będzie próba prognozy zmian w zagospodarowaniu Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego oraz zestawienie aktualnych tendencji z analogicznymi procesami zachodzącymi w drugiej połowie XX wieku w państwach wysoko rozwiniętych.

Katena roślinna jako metoda oceny antropogenicznego przekształcenia roślinności (na przykładzie Pasma Smoleńsko-Niegowonickiego)

Stasz Dorota

Celem prowadzonych badań była ocena przekształcenia roślinności pod wpływem działalności człowieka. Do jego realizacji wybrano metodę kateny roślinnej. Obszar badań stanowił fragment Pasma Smoleńsko-Niegowonickiego na Jurze Krakowsko-Częstochowskiej. Wybrano go ze względu na duże zróżnicowanie roślinności, pokrywy glebowej i budowy geologicznej oraz silną antropopresję wywieraną na ten region od kilku wieków do chwili obecnej. W jego obrębie wytypowano obszary kluczowe, na których dominują określone typy elementów krajobrazu utworzonych ze względu na budowę geologiczną podłoża, rodzaj gleb i siedlisk roślinnych np.: wapienie – rędziny – buczyna, piaski i żwiry fluwioglacjalne – bielice – bór sosnowy. Dla obszarów kluczowych wykonano spisy florystyczne oraz przeprowadzono szczegółowe obserwacje terenowe. Otrzymane wyniki porównano z mapą potencjalnej roślinności Polski. Przedstawiono najważniejsze wnioski dotyczące przekształceń szaty roślinnej (np. leśnej w murawową) jak również uwagi metodyczne związane z zastosowaniem metody kateny roślinnej na terenach wyżynnych.

Współczesne problemy w energetyce odnawialnej

Stefaniak Arleta

Energia jest jednym z czynników, który decyduje o bezpieczeństwie narodowym a także istotnym czynnikiem decydującym o kształtowaniu innowacyjności polskiej gospodarki. Warto zatem przyjrzeć się bliżej współczesnym problemom w energetyce opartej na odnawialnych źródłach energii. Problem ten przeanalizowano w trzech aspektach: środowiskowym, socjologicznym i prawnym. Głównym celem pracy było wskazanie negatywnych jak i pozytywnych przemian środowiskowych jakie mogą powodować poszczególne rodzaje energetyki opartej na odnawialnych źródłach energii. W artykule określono jaki wpływ na środowisko ma biomasa, biogaz, energia wiatrowa, energia słoneczna, energia wodna oraz energia geotermalna oraz jakie szkody powstają podczas budowy poszczególnych elektrowni. Następnie zbadano wpływ opinii społeczeństwa dotyczących elektrowni. Przybliżono problem NIMBY analizując czynniki, które wpływają na opinię społeczeństwa. Ostatnim etapem pracy było zbadanie na jakie ograniczenia prawne napotykają się firmy energetyczne oraz czy akty prawne są dostosowane do obecnego rozwoju polskiej energetyki. Opracowanie zostało poczynione w oparciu o dane statystyczne, meteorologiczne, hydrologiczne, ekonomiczne oraz akty prawne.

Przestrzenne i społeczne bariery profilaktyki zdrowotnej kobiet w Gdyni

Stępień Joanna

Współczesna medycyna oferuje wiele sposobów zapobiegania problemom zdrowotnym; jednym z ważniejszych są badania profilaktyczne. W przypadku wielu chorób, uczestnictwo w regularnych badaniach profilaktycznych odgrywa ogromną rolę – wcześniej wykryte zmiany chorobowe dają duże szanse przeżycia i całkowitego wyleczenia. Wiele kobiet nie decyduje się jednak na udział w takich badaniach. Powody takiej sytuacji bywają różne, częściowego wyjaśnienia można szukać w stopniu dostępności infrastruktury medycznej, ale nie tłumaczy on całkowicie tego zjawiska.

Bariery w dostępie do usług ochrony zdrowia można podzielić na kilka podstawowych obszarów: placówka, człowiek, informacje/usługi, system, bariery mentalne i tabu społeczne. W kontekście uwarunkowań przestrzennych bariery najczęściej dotyczą problemów z dotarciem do placówki służby zdrowia oraz dotarciem do lekarza. Do barier społecznych zaliczyć można relacje pacjent-lekarz, bariery mentalne/kwestie kulturowe, dystrybucję informacji o badaniach przesiewowych.

Dostęp do usług medycznych na danym obszarze jest jednym z mierników oszacowania jakości życia w odniesieniu do zdrowia i zapewnienia zaspokojenia podstawowych potrzeb ludności. Jest on również podstawowym elementem oceny funkcjonowania całego systemu opieki zdrowotnej.

Dostęp do świadczeń zdrowotnych, tj. wskaźnik udostępnianych zasobów oraz usług opieki zdrowotnej w stosunku do potrzeb danej osoby lub społeczności, wiąże się z pięcioma znaczeniami: osiągalnością (wielkością i strukturą zasobów systemu do wielkości i struktury potrzeb zdrowotnych określonej populacji), dostępnością przestrzenną (relacją między przestrzenną dystrybucją zasobów, a terytorialnym rozmieszczeniem osób, które mają korzystać ze świadczeń), dostępnością organizacyjną, dostępnością kosztową oraz akceptowalnością.

Pierwsze dwa czynniki mają charakter przestrzenny. Miarą osiągalności jest liczba placówek opieki zdrowotnej, z których mogą skorzystać potencjalni pacjenci, natomiast dostępność przestrzenna mierzona może być czasem, jak i dystansem pomiędzy obszarami zamieszkanymi a placówkami medycznymi.

Sieć placówek opieki zdrowotnej w miastach, mimo jej większego niż gdzie indziej potencjału, znajduje się pod presją zwiększonych oczekiwań. Szersze są potrzeby zdrowotne mieszkańców w zależności od pozycji w hierarchii społecznej (wykształcenie, zamożność) oraz wieku (zwłaszcza w dzielnicach o starszej strukturze demograficznej). Dostęp do opieki medycznej jest w miastach silnie zróżnicowany również ze względu na systematyczny rozwój nowych dzielnic.

Společne nierówności w obliczu choroby i śmierci stanowią jeden z najbardziej drażliwych problemów związanych z nierównością społeczną. Nierówności zdrowotne powodowane różnicami natury społecznej, obejmują m.in. warunki życia, zachowania zdrowotne, wykształcenie, rodzaj wykonywanej pracy i zarobki, poziom opieki zdrowotnej, profilaktykę zdrowotną oraz dostęp do opieki zdrowotnej.

Celem wystąpienia jest omówienie barier na jakie napotykać kobiety, korzystając ze świadczeń zdrowotnych, na podstawie wstępnych wyników ilościowego badania terenowego przeprowadzonego w wybranych dzielnicach Gdyni. Poruszone zostaną kwestie stanu organizacji opieki zdrowotnej, z uwypukleniem jej przestrzennych dysproporcji, w kontekście zachowań zdrowotnych, w tym profilaktycznych, podejmowanych przez mieszkanki miasta.

Polityka regionalna – wpływ funduszy unijnych na zróżnicowanie sytuacji finansowej samorządu gminnego w aglomeracji poznańskiej w latach 2004-2010

Szkudlarek Katarzyna

Procesy społeczno-gospodarcze związane z transformacją ustrojową, a w szczególności integracja Polski z Unią Europejską, przyczyniły się do szerokiego zainteresowania problematyką rozwoju regionalnego i polityki regionalnej. W 1989 roku można było zaobserwować początek zasadniczych zmian ustrojowych i społeczno-gospodarczych w Polsce. Reforma samorządowa w 1990 r. upodmiotowiła społeczności lokalne, a podstawową jednostką samorządu terytorialnego w Polsce stała się gmina.

Do zakresu działania samorządu gminnego należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów². Jednostki samorządu terytorialnego zostały wyposażone w instrumenty prawne i finansowe, aby mogły wypełniać ciężące na nich obowiązki³. Ważną cechą samorządu jest jego samodzielność finansowa. Ze względu na szeroki zakres działań i zadań oraz rosnące potrzeby społeczności lokalnych władze gmin skłaniają się do poszukiwania dodatkowych źródeł finansowania.

Jednym ze specyficznych rodzajów dochodów budżetów samorządowych są środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej (UE). Dużą część tych środków, a w szczególności funduszy strukturalnych otrzymują samorządy lokalne. Od władz gmin zależy efektywność pozyskiwania środków unijnych, które mogą stanowić istotny udział w dochodach i wydatkach budżetowych (por. Szkudlarek 2010a, 2010b).

Polska stała się członkiem UE w 2004 roku i jako kraj słabiej rozwinięty stała się jednym z głównych beneficjentów korzystających z instrumentów finansowych unijnej polityki regionalnej, do których należą fundusze strukturalne oraz Fundusz Spójności. Należy podkreślić, że głównym źródłem finansowania polityki regionalnej w Polsce są fundusze unijne.

W latach 2004-2006, a więc w pierwszych latach członkostwa Polski w UE najważniejszym narzędziem realizacji polityki regionalnej był Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR), który był zarządzany na poziomie krajowym. Za prawidłową realizację oraz osiągnięcie celów programu odpowiadało Ministerstwo Rozwoju Regionalnego. Z kolei jego wdrażanie odbywało się na poziomie regionalnym. Samorządy regionalne decydowały o wyborze projektów, które otrzymały dofinansowanie ze środków unijnych. Okres funkcjonowania tego programu był dla władz samorządowych etapem uczenia się aplikowania o fundusze unijne. Ubieganie się o fundusze strukturalne dla wielu jednostek samorządu terytorialnego było procedurą nową (por. Churski 2008, Szkudlarek 2010a, 2010b).

Przejawem częściowej decentralizacji polityki rozwoju w Polsce w latach 2007-2013, a więc pierwszym pełnym okresie funkcjonowania kraju w perspektywie finansowej UE, było utworzenie szesnastu odrębnych Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO). Zarządzanie, a więc także ich przygotowanie i wdrażanie, zostało powierzone zarządom poszczególnych województw. W województwie wielkopolskim podstawowym narzędziem realizacji polityki regionalnej jest Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007-2013 (WRPO).

Celem artykułu jest ocena udziału funduszy unijnych w budżetach gmin. Realizacja tak sformułowanego celu wiąże się z analizą dochodów i wydatków gmin wchodzących w skład aglomeracji poznańskiej, a także próbą odpowiedzi na pytanie, czy i w jakim stopniu pozyskane środki unijne w ramach ZPORR i WRPO były źródłem rozwoju. Uszczegółowienie tego celu wiąże się z próbą oceny efektywności pozyskiwania funduszy strukturalnych przez władze jednostek samorządu terytorialnego.

Zakres przestrzenny badań obejmuje obszar miasta Poznania oraz siedemnaście gmin powiatu poznańskiego. Pozyskany materiał źródłowy pozwala na dokładne zapoznanie się z pojedynczymi projektami. Zakres czasowy analizy obejmuje okres 2004-2010, a więc pierwsze lata członkostwa Polski w UE (2004-2006) oraz tzw. mid-term pierwszego pełnego okresu funkcjonowania w perspektywie finansowej UE (2007-2013).

² Art. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95 z późn. zmianami)

³ Podstawowymi aktami prawnymi regulującymi gospodarkę finansową samorządu terytorialnego są: 1) Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.), 2) Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240 z późn. zm.), 3) Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. 2003 nr 203 poz. 1966 z późn. zm.), 4) Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 1990 nr 16 poz. 95 z późn. zmianami)

Rtęć w mewach srebrzystych (*Larus argentatus*) zimujących nad Zatoką Gdańską

Szumilo Emilia

Rtęć jest pierwiastkiem, który wykazuje zdolność do kumulacji w organizmach żywych oraz biomagnifikacji. Główną drogą jaką rtęć jest dostarczana do organizmu ptaka jest pożywienie, następnie wraz z krwią rtęć jest transportowana do tkanek i narządów gdzie ulega kumulacji. Ptaki zajmują wysoka pozycję w łańcuchu troficznym tym samym są narażone na wysokie dawki rtęci dostarczane w pożywieniu.

Praca przedstawia wyniki badań stężenia rtęci całkowitej (HgT) w wybranych tkankach i narządach (krew, mięśnie, mózg, wątroba, nerki, pióra oraz) mewy srebrzystej (*Larus argentatus*) zimującej nad zatoka Gdańską. Martwe, zamrożone ptaki zostały znalezione w okolicach Władysławowa oraz Gdyni od grudnia 2009 r. do lutego 2010 r. Było to czternaście mew, w tym siedem dorosłych (wiek > 4 lat) oraz siedem młodych (wiek < 4 roku). We wszystkich badanych próbkach stwierdzono obecność rtęci. Najwyższymi wartościami charakteryzowały się pióra, wśród narządów wewnętrznych wątroba i nerki. Uzyskane wyniki wykazały duży rozrzut wartości między różnymi narządami pochodzącymi od jednego osobnika jak i tymi samymi pochodzącymi od różnych ptaków.

Ramowa Dyrektywa Wodna ws. Strategii Morskiej UE – nowe narzędzie oceny stanu i ochrony środowiska morskiego

Burakowska Barbara, Danowska Beata, Krzymiński Włodzimierz, Łysiak-Pastuszek Elżbieta, Nevés Sergio, Olszewska Anna, Śliwińska Anna, Woron Jerzy, Zalewska Tamara

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego - Ramowa Dyrektywa w sprawie Strategii Morskiej (RDSM) - została przyjęta 17.06.2008 r. decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady. RDSM została oficjalnie ogłoszona jako główny środowiskowy akt prawny Zintegrowanej Polityki Morskiej UE. Dyrektywa wprowadza ramy współpracy między państwami członkowskimi w celu zrównoważonego wykorzystania wód morskich i jest strategią tematyczną, dotyczącą ochrony i zachowania środowiska morskiego w celu wspierania zrównoważonego użytkowania mórz oraz zachowania ekosystemów morskich. Podejście to powinno objąć obszary chronione i dotyczyć wszelkiej działalności człowieka, która oddziałuje na środowisko morskie.

Podstawowym celem dyrektywy jest osiągnięcie lub utrzymanie przez państwa członkowskie do 2020 dobrego stanu środowiska wód morskich. Każde państwo członkowskie, zgodnie z harmonogramem ustanowionym przez dyrektywę, jest zobowiązane do opracowania strategii morskiej dla własnych wód morskich.

Harmonogram przewiduje:

- dokonanie wstępnej oceny obecnego stanu środowiska wód morskich oraz oddziaływania na nie wynikającego z działalności człowieka,
- ustalenie dobrego stanu środowiska (GES) dla danych wód morskich,
- wyznaczenie celów środowiskowych i związanych z nimi wskaźników, opracowanie i wdrożenie programu monitorowania dla bieżącej oceny oraz regularnego uaktualniania celów,
- opracowanie i wdrożenie programu środków mających na celu osiągnięcie dobrego stanu środowiska.

Horyzont czasowy realizacji harmonogramu wdrażania RDSM obejmuje: transpozycję dyrektywy do 2010 r., wstępną ocenę stanu środowiska - do 2012 r., program monitoringu dla bieżącej oceny – do 2014 r., program działań dla osiągnięcia dobrego stanu środowiska – do 2015 r., wejście w życie programu działań – w 2016 r. i osiągnięcie dobrego stanu środowiska morskiego – do 2020 r.

Dobry stan środowiska (Good Environmental Status – GES) rozumiany jest jako stan wód morskich, które są czyste, zdrowe i urodzajne zgodnie z panującymi w nich warunkami, zaś wykorzystanie środowiska morskiego zachodzi w sposób zrównoważony i gwarantuje zachowanie możliwości użytkowania i prowadzenia działań przez obecne i przyszłe pokolenia.

RDSM bierze pod uwagę aspekty ochrony środowiska morskiego uszeregowane w systemie przyczynowo-skutkowym (DPSIR – driver/pressure/impact/state/response), dlatego stan ekosystemu należy określić na podstawie analizy 11 deskryptorów - wskaźników opisowych:

- W1 - różnorodność biologiczna,
- W2 - gatunki obce,
- W3 - komercyjnie eksploatowane gatunki ryb i mięczaków,
- W4 - łańcuchy pokarmowe,
- W5 - eutrofizacja,
- W6 - integralność dna morskiego,
- W7 - warunki hydrograficzne,
- W8 - substancje zanieczyszczające i efekty zanieczyszczeń,
- W9 - substancje szkodliwe w rybach i innych owocach morza,
- W10 - śmieci w środowisku morskim,
- W11 - podwodny hałas i inne źródła energii.

RDSM pozostaje w szczególnie bliskim związku z innymi działaniami na rzecz ochrony Morza Bałtyckiego, takimi jak prace w ramach Konwencji Helsińskiej, Bałtyckiego Planu Działań HELCOM, Zintegrowanej Polityki Morskiej UE, a także z innymi działaniami na rzecz Bałtyku, jak Wspólna Polityka Rolna i Wspólna Polityka Rybacka. Zakłada się, iż efekt synergii działań ułatwi osiągnięcie wspólnego celu jakim jest poprawa stanu środowiska Morza Bałtyckiego.

Ramowa Dyrektywa ws. Strategii Morskiej jest obecnie wdrażana przez Komisję Europejską i państwa członkowskie. Również w Polsce podjęto działania w celu jej wdrożenia. Realizacja złożonych zadań związanych z opracowaniem wstępnej oceny stanu środowiska morskiego zgodnie z wymaganiami RDSM została powierzona konsorcjum, w skład którego wchodzi Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej - PIB oraz Instytut Morski w Gdańsku, ze współpracującym Morskim Instytutem Rybackim PIB w Gdyni, któremu powierzono opracowanie wstępnej oceny w zakresie bioróżnorodności ichtiofauny strefy przybrzeżnej oraz deskryptorów związanych ze stadami ryb komercyjnych. Konsorcjum rozpoczęło prace w 2010 roku. Dotychczas zrealizowano dwa etapy zadania, w których zweryfikowano dostępność danych dla 11 wskaźników opisowych, 29 kryteriów i opisujących je 56 wskaźników wymienionych w Decyzji Komisji (2010/417/EU). Zebrane dane, pochodzące głównie z Państwowego Monitoringu Środowiska, pozwoliły wybrać wskaźniki mające zastosowanie w charakterystyce stanu polskich obszarów morskich, zarówno w odniesieniu do wód przejściowych i przybrzeżnych, ale również strefy otwartego morza.

Przyczyny i konsekwencje oddziaływania allelopatycznego sinic w Morzu Bałtyckim

Śliwińska Sylwia, Latała Adam

Allelopatia w środowisku wodnym może stanowić jeden z kluczowych czynników, który wywołuje sezonową dominację sinic, tworzących masowe zakwity w wielu akwenach, w tym również w Morzu Bałtyckim. Substancje wydzielane przez sinice podczas masowych zakwitów mogą negatywnie wpływać zarówno na rośliny i zwierzęta, jak i na organizm człowieka (Suikkanen i in., 2008).

Głównym celem niniejszej pracy jest określenie zakresu występowania zjawiska allelopatii pomiędzy bałtyckimi, dominującymi w okresie letnim szczepami sinic poprzez wykorzystanie takich metod, jak analizowanie zmian liczebności komórek w hodowlach, fluorescencji chlorofilu *a* oraz przebiegu tempa wymiany gazowej w różnych warunkach intensywności napromieniowania ($10-190 \mu\text{mol fotonów}\cdot\text{m}^{-2}\cdot\text{s}^{-1}$). Materiał wykorzystywany w doświadczeniach będą stanowiły szczepy pikoplanktonowych sinic *Synechococcus* sp. oraz większych, nitkowatych sinic *Nodularia spumigena*, które zostały wyizolowane z naturalnych zespołów fitoplanktonowych przybrzeżnych wód Zatoki Gdańskiej. Obecnie szczepy te, jako monokultury przetrzymywane są w Kolekcji Kultur Glonów Bałtyckich (CCBA), znajdującej się w Pracowni Ekofizjologii Roślin Morskich na Uniwersytecie Gdańskim.

Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdzono, że przesącz uzyskany z kultur *Synechococcus* sp. powoduje istotne zahamowanie wzrostu i procesu fotosyntezy u *N. spumigena*. Przeprowadzone badania wykazały ponadto, że wraz ze wzrostem intensywności napromieniowania wzrasta produkcja związków allelopatycznych wytwarzanych przez *Synechococcus* sp. Najwyższy spadek wzrostu, fluorescencji chlorofilu *a* oraz tempa wymiany gazowej zaobserwowano u *N. spumigena* po dodaniu przesączu uzyskanego z kultur *Synechococcus* sp. hodowanych w $190 \mu\text{mol fotonów}\cdot\text{m}^{-2}\cdot\text{s}^{-1}$. Natomiast w niniejszej pracy nie zaobserwowano hamującego wpływu *N. spumigena* na wzrost i procesy fizjologiczne komórek *Synechococcus* sp.

Przeprowadzone wyniki sugerują, że *Synechococcus* sp. może wykazywać aktywność allelopatyczną, a produkcja potencjalnie szkodliwych związków jest zależna od natężenia światła. Ponadto uzyskane wyniki mogą dostarczyć nowych informacji na temat oddziaływania allelopatycznego bałtyckich sinic, co może mieć ważne znaczenie w lepszym zrozumieniu zjawiska pojawiania się masowych zakwitów w Morzu Bałtyckim.

Metody klasyfikacji zdjęć satelitarnych wysokiej rozdzielczości na przykładzie analizy pokrycia terenu zlewni rzeki Kaczej

Wochna Agnieszka

Teledetekcja jest coraz bardziej cenionym źródłem pozyskiwania informacji, zwłaszcza od momentu pojawienia się zdjęć o rozdzielczościach rzędu kilku metrów, a nawet poniżej metra w przypadku kanałów panchromatycznych. Jednym z najczęstszych zastosowań zdjęć satelitarnych jest analiza typów pokrycia terenu, w której wykorzystywana jest automatyczna klasyfikacja pikseli do wyodrębnionych typów. Klasyfikacja automatyczna pozwala na szybką analizę nawet dużych obszarów, a wciąż rozwijające się metody dają coraz bardziej poprawne wyniki. W pracy podjęta została tematyka różnych metod klasyfikacji, przedstawione zostały ich podstawy teoretyczne i metody określania dokładności. Ponadto zdjęcie satelitarne wysokiej rozdzielczości uzyskane z satelity World View 2 obejmujące obszar zlewni Kaczej poddane zostało różnym rodzajom klasyfikacji: nadzorowanej, nienadzorowanej (podejście pikselowe) i klasyfikacji obiektowej. Wyniki różnych metod klasyfikacji i ich dokładności zostały porównane. Przedstawione zostały wady i zalety zastosowanych metod.

Zmiany w krajobrazie Grodzca na przykładzie „Rozkówki”

Zarycha Roksana

Grodziec leży w województwie śląskim, w północno-zachodniej części Będzina, którego jest dzielnicą. Do niedawna był miastem górniczym wchodzącym w skład Górnośląskiego Zagłębia Węglowego.

Z geologicznego punktu widzenia w podłożu Grodzca występują m.in. górnokarbońskie pokłady węgla kamiennego, które zadecydowały o charakterze przemysłowym tego miasta. W XIX, XX w. istniały tutaj cztery kopalnie węgla kamiennego, mianowicie: KWK „Barbara”, KWK „Maria”, KWK „Bory” oraz KWK „Grodziec”. Eksploatacja grubych pokładów (501 i 510 w partii B) na poziomie 240 i 300 m prowadzona przez KWK „Grodziec” przyczyniła się do znaczących zmian w środowisku przyrodniczym. Powstały pustki poeksploatacyjne, które musiały zostać wypełnione odpowiednim materiałem, aby nie doszło do deformacji terenu. Ze względu na to, iż na obszarze Grodzca prócz złóż węgla kamiennego występują również plejstocenyjskie piaski i żwiry wodnolodowcowe uznano, iż do wypełnienia powstałych wyrobisk zastosować można podsadzkę płynną. W jej skład wchodził piasek oraz woda. Teren z którego wydobywano tę luźną skałę osadową – piaskownia „Rozkówka” położony jest w południowo-zachodniej części opisywanego miasta. W pobliżu „Rozkówki” pod koniec lat 20. XX w. powstał jeden z szybów KWK „Grodziec”. Był to szyb V (podsadzkowy do głębokości 220 m). Dostarczano nim podsadzkę do zrobów poeksploatacyjnych.

Działalność antropogeniczna, która miała miejsce w obrębie powstałego wyrobiska przyczyniła się do znaczących zmian w krajobrazie Grodzca. Można uznać, iż południowa część piaskowni poddana była intensywniejszej antropogenizacji niż część północna. W obu przypadkach doszło do degradacji pokrywy roślinnej oraz glebowej. W konsekwencji pociągnęło to za sobą zmianę występujących na tym terenie warunków mikroklimatycznych oraz siedliskowych. Bezpośrednia oraz pośrednia działalność gospodarcza człowieka przyczyniła się do powstania wklęsłych oraz wypukłych antropogenicznych form morfologicznych.

W połowie lat 30 i 40. XX w. teren „Rozkówki” zalesiono. Znajdujące się w południowej części wyrobiska – ogromne obniżenie terenu, powstałe w związku z prowadzoną eksploatacją piasku – nie zostało zasypane. Jego spągową część wyrównano i zagospodarowano. W latach 60. XX w. powstał tutaj Park Kultury i Wypoczynku wraz z restauracją, kawiarnią oraz basenem i boiskiem piłkarskim. Aktualnie Park „Rozkówka” jest miejscem przeznaczonym do aktywnego spędzania wolnego czasu z uwagi na rozwój turystyki jeździeckiej. Północna część dawnego wyrobiska nie została zagospodarowana. Dzikie składowanie odpadów komunalnych wraz z rabunkową eksploatacją piasku na cele budowlane przyczynia się do naruszenia równowagi biologicznej tego miejsca.

Teren „Rozkówki” odznacza się różnorodnością florystyczną i faunistyczną. Występują tutaj gatunki roślin podlegające ochronie ścisłej i częściowej oraz bogactwo ornitologiczne. Dlatego też planuje się uznanie obszaru „Rozkówki” za użytek ekologiczny. W związku z powyższym można uznać, iż człowiek z jednej strony niszczy krajobraz, z drugiej natomiast wzbogaca go np. formami antropogenicznymi, które przypominają formy naturalne. Stąd celem pracy jest ocena zmian fizjocenozy Grodzca w związku z historyczną eksploatacją złoża piasków „Rozkówka” do podsadzania wyrobisk górniczych.